

အင်းဝနေ အင်္ဂလိပ်သံ

ဝတ္ထုတိုများ
ရွှေစင်္ကြာ

mgyoe.com

အင်းဝနေ
အင်္ဂလိပ်သံ

ဝတ္ထုတိုများ
ရွှေကြာ

ISBN9789997119483

ANB131

9 789997 119483

1,500.00KS

အင်းဝနေ အင်္ဂလိပ်သံ ဝတ္ထုတိုများ ရွှေစကြာ

မျက်နှာပုံးပန်းချီ - တော်တိသွေ

စာမျက်နှာ ၁၃၀ မျက်နှာ၊ ၁၂.၈ ဝင်တီ x ၁၈.၅ ဝင်တီ

ထုတ်ဝေသူ - ဦးစန်းဦး စိတ်ကူးချိုချိုစာပေ(၀၀၅၃၈)၊ ၈၅၊ ၁၆၄လမ်း၊ တာမွေ၊ ရန်ကင်း

ပုံနှိပ်သူ - ဒေါ်ဝင်းမာ၊ စိတ်ကူးချိုချိုပုံနှိပ်တိုက်(၀၀၄၁၂)၊ ၁၁၇၉၊ မစိုးရိမ်လမ်း၊ ရန်ကင်း

၂၀၁၉၊ ဒီဇင်ဘာလ၊ ပထမအကြိမ်၊ အုပ်ရေ ၅၀၀

ရောင်းစျေး ၁ ၅ ၀ ၀ ကျပ်

မာတိကာ

(၁) အင်းဝနေ အင်္ဂလိပ်သံ	၁
(၂) နန်းတော် သေနတ်ဗိုလ်	၃၆
(၃) -ဖိုးကံထူး	၇၈
(၄) စာရေးကြီး ဗိုလ်တပ်ရေး	၁၀၀

ရွှေစကြာ
(၁၉၁၂-၁၉၇၈)

အမည်ရင်း ဦးစိုးမြင့်။ မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၂၇၄ ခု၊ ဝါဆိုလဆုတ် ၇ ရက်နေ့တွင် ဟင်္သာတခရိုင်၊ ဒေါင့်ကြီးအရှေ့ဘက် ငါးအိမ်တန်းရွာ၊ အဖ ကိုင်းသူကြီး ဦးထွန်းဦး၊ အမိ ဒေါ်ပိုးမွန်တို့မှ ဖွားမြင်ခဲ့သည်။

အသက် ၆ နှစ်သားတွင် အစ်ကိုရင်းဖြစ်သူ အရှင်ကဝိန္ဒနှင့်အတူ မန္တလေးမြို့၊ မစိုးရိမ်တိုက် သို့ ရောက်ရှိခဲ့ပြီး ကျောင်းသားဘဝ၊ သာမဏေ ဘဝ၊ ရဟန်းဘဝတို့နှင့် နှစ်ပေါင်း ၂၀ ပညာ သင်ကြားခဲ့သည်။ ပခုက္ကူမြို့၊ မဟာဝိသုတာရာမ တိုက်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ဘုရားဖြူတိုက်၊ မြင်းခြံနယ် ကန်မြဲ-စကြမ်းတို့တွင်လည်း ပညာသင်ကြားခဲ့ သည်။ ပါဠိဘာသာကို မိခင်ဘာသာကဲ့သို့ အရေး၊ အပြော နှစ်မျိုးလုံး ကျွမ်းကျင်သည်။

သကျသီဟစာမေးပွဲအတွက် သင်ကြားနေ ရင်း ပူတကေနှင့် နားခံတော်ဝတ္ထုတို့ကို ရွှေစကြာ အမည်ဖြင့် ရေးခဲ့သည်။ နားခံတော်ဝတ္ထုကို ၁၂၉၄ ခု၊ နယုန်လဆုတ် ၁ ရက်နေ့ထုတ် သူရိယ ရုပ်စုံ၌ အခန်းဆက်ဝတ္ထုအဖြစ် ဖော်ပြခဲ့သည်။ ၁၉၃၆ ခုတွင် မြန်မာနိုင်ငံ ပညာပြန့်ပွားရေး အသင်းက နားခံတော်အမည်ဖြင့် စာအုပ်အဖြစ် ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ၎င်းဝတ္ထုကို ၁၉၃၇-၃၈ ခုနှစ် တွင် ဥပစာတန်း၊ ၁၉၄၀-၄၁ ခုနှစ်တွင် တိုင်း

ရင်းသားဘာသာ နဝမတန်းတို့၌ ကျောင်းသုံး
စာအုပ်အဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ ၁၉၆၇ ခုနှစ်တွင်
အောင်မင်္ဂလာရုပ်ရှင်က ဇာတိမာန်အမည်ဖြင့်
၎င်းဝတ္ထုကို ရုပ်ရှင်အဖြစ် ရိုက်ကူးခဲ့သည်။

ရွှေစကြာသည် ရဟန်းခုနစ်ဝါအရတွင်
လူဝတ်လဲခဲ့သည်။ 'မြန်မာ့နေ့စဉ်သတင်းစာ'
တွင် လက်ထောက်အယ်ဒီတာ၊ နဂါးနီဂျာနယ်
အယ်ဒီတာချုပ်၊ မဟော်သမာသတင်းစာ အယ်ဒီ
တာချုပ်တို့အဖြစ် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

၁၉၅၀ ခုနှစ်မှ ၁၉၆၂ ခုနှစ်ထိ အစိုးရ
သာသနာရေးဌာနတွင် သာသနာရေးအရာရှိ၊
လက်ထောက်သာသနာညွှန်ကြားရေးဝန်၊ အစိုးရ
ပါဠိပညာရေးဌာန အုပ်ချုပ်ရေးမှူး စသည်ဖြင့်
တာဝန်ယူ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

ရွှေစကြာသည် ရာဇဝင်ဝတ္ထုရှည်ပေါင်း ၂၀
ကျော်နှင့် ဝတ္ထုတိုပေါင်း မြောက်မြားစွာ ရေးသား
ခဲ့သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၉၇၈ ခု၊ ဇူလိုင်လ ၇ ရက်၊
ညနေ ၆ နာရီအချိန်တွင် ရန်ကုန်မြို့၌ ကွယ်လွန်
ခဲ့သည်။ ။

ရွှေ
အင်းဝနေ
အင်္ဂလိပ်သံ

အင်းဝနေ အင်္ဂလိပ်သံ

(၁)

ရန္တပိုစာချုပ် သတ္တမအချက်အရ အင်္ဂလိပ်အစိုးရတို့က မြန်မာနိုင်ငံတွင် အမြဲတမ်းနေရန် သံအမတ်အဖြစ် ခန့်ထားလိုက်သော မေဂျာ ဗားနေး သည် နောက်လိုက်အမှုထမ်း ကုလားဖြူ ကုလားနက် ၃၉ ယောက် နှင့်အတူ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်က မြန်မာဘုရင်မင်းမြတ်ထံ ဆက်သလိုက် သော လက်ဆောင်တော်များကို ယူငင်၍ မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၁၉၂ ခု ကဆုန်လဆန်း ၁ရက်၊ ခရစ် ၂၄. ၄. ၁၈၃၀ ကြာသပတေးနေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ ရတနာပူရ အဝရွှေမြို့တော်သို့ ရောက်လာ၏။ နောက်လိုက် ၃၉ ယောက်အနက် ဗားနေး၏ညီ လက်ဖတင်နှင့် ဂျော့ဗားနေး(Lieut. Gorge Burney) နှင့် ကျန်းမာရေးအတွက် ဝွတ်(Good) ဆိုသူ ဆေး ဆရာ (လက်ထောက်ဆရာဝန် အတန်းအစားတစ်ယောက်)၊ ကော့တွန် (Cotton) ဆိုသူ စကားပြန်တစ်ယောက်၊ စာရေးနှင့် စကားပြန် အက်ဒဝပ် (Edward) ဆိုသူတစ်ယောက်ပါ၏။ အက်ဒဝပ်မှာ စာရေးလည်းလုပ်ရ ၏။ စကားပြန်လည်းလုပ်ရ၏။ ဗားနေး၏ညီဖြစ်သူ လက်ဖတင်နှင့် ဂျော့ဗားနေးမှာ လက်ထောက်သံရုံးအရာရှိဖြစ်၏။ ထို့ပြင် မြန်မာစာရေး တတ်သော စံလှဆိုသူ မြန်မာလူမျိုးစာရေးတစ်ယောက်နှင့် မြန်မာ ဘာသာစကား သင်ဆရာအဖြစ်ဖြင့် ဘိုးမြဆိုသူ မြန်မာမွတ်စလင် တစ်

ယောက်လည်း ပါရှိ၏။ မြန်မာဘာသာစကား သင်ဆရာ ဘိုးမြမှာ ဟိန္ဒူစတန်နီစကားလည်း တတ်ကျွမ်း၍ သံရုံးရှိ အိန္ဒိယသားကုလားများ အတွက် စကားပြန်ဖြစ်သည့်ပြင် ရံဖန်ရံခါ စာရေးလည်းလုပ်ရ၏။ ဆက်သရန် လက်ဆောင်တော်မှာ မြင်းနှင့်တပ်၍ ဆွဲနိုင်သော ကိရိယာ တန်ဆာပလာအစုံနှင့် ခြောက်ပေါင်ဒါ အမြောက်နှစ်လက်ဖြစ်၏။ ရောက်လျှင်ရောက်ချင်း ဆိုင်ရာဝန်မင်းများထံ ဝင်ရောက်၍ အကြောင်းကြားရာ ရွှေမြို့တော်အနောက်ပြင် ဆင်ကျုံးအနီး တိုက်အိမ်၌ နေရာချထားလိုက်လေ၏။ ၎င်းတိုက် အိမ်မှာ ရွှေမြို့တော်ပြင်ဘက် အနောက်မြောက်ထောင့် ဆင်ကျုံးနံဘေး၌ရှိ၏။ နိုင်ငံခြားသား ကုလားသံတမန်များ လာရောက်သည့်အခါ နေထိုင်ရန်အတွက် အင်းဝရွှေမြို့တော်ရှိ စပိန်လူမျိုးကုန်သည်ကြီး လင်စီယိုဂိုး (Lanciago) အား ကြပ်မတ်၍ ဆောက်လုပ်သော တိုက်အိမ်ဖြစ်ပေသည်။ မေဂျာဗားနေးမှာ ကော့တွန်ဆိုသူ စကားပြန်သက်သက်တစ်ယောက်၊ စာရေးနှင့်စကားပြန် နှစ်မျိုးလုပ်ရသော အက်ဒဝပ်ဆိုသူတစ်ယောက်၊ မြန်မာဘာသာစကားသင်ဆရာ ဘိုးမြဆိုသူ မြန်မာမွတ်စလင်တစ်ယောက် ပါရှိသည့်ပြင် ဗားနေးကိုယ်တိုင်ကလည်း မြန်မာစကားကို အတော်အသင့် တတ်မြောက်ထားသူဖြစ်ပေ၏။ အကြောင်းမူကား ဗားနေးသည် တစ်နေ့သ၌ မိမိအား မြန်မာပြည်သို့ ခန့်ထားလိမ့်မည်ဟု တင်ကြိုသိရှိထားသဖြင့် မြန်မာရာဇဝင်နှင့် မြန်မာပြည်အကြောင်း လေ့လာပြီး မြန်မာစကားကို ကျနစွာ ပြောနိုင်အောင် သင်ကြားထားခဲ့ကြောင့်တည်း။ ဗားနေးသည် ထားဝယ်တွင်လည်း ခေတ္တခရိုင်ဝန်လုပ်ခဲ့ဖူး၏။ အထူးအားဖြင့် ဗားနေးသည် ရွှေမြို့တော်ရောက်လျှင် အခက်အခဲမရှိရအောင် ရွှေမြို့တော်အကြောင်း ကောင်းကောင်း ကျွမ်းကျင်နားလည်သော စံလှဆို မြန်မာလူမျိုးတစ်ယောက်ကို ရန်ကုန်ဝန်ကြီး မင်းကြီးမဟာမင်းလှရာဇာ (ဦးခိုင်) ထံမှ

တောင်းယူခေါ်ငင်ခဲ့၍ မြန်မာစာရေးရန်အတွက် မြန်မာစာရေးအဖြစ်နှင့် ခန့်ထားလိုက်၏။ စံလှမှာ ဇာတိအားဖြင့် သန်လျင်သားဖြစ်၏။ ၁၉ နှစ်သားမှစပြီး အင်းဝမြို့တော်တွင် ခုနစ်နှစ်တိုင်တိုင် နေထိုင်ခဲ့ဖူး၍ လွန်ခဲ့သောနှစ်ကမှ ရန်ကုန်ဝန်ကြီးထံ ရောက်လာခဲ့ပြီး ဝန်ကြီး၏ အိမ်ဦး စာရေးလုပ်နေသူဖြစ်၏။ စံလှမှာ အင်းဝတွင်နေစဉ်က လွတ်တော် နားခံတော်တစ်ဦးထံ၌ လွတ်တော်၊ ရုံးတော်၊ ဗြဲတိုက်တော်တို့နှင့်စပ်သော အရေးအသားများ သင်ကြားခဲ့ဖူး၍ သံတော်ဦးတင်လွှာ၊ အစီရင်ခံစာမှ စပြီး နန်းတော်၊ အိမ်တော်၊ လွတ်တော်၊ ရုံးတော်၊ ဗြဲတိုက်တော်တို့နှင့် စပ်လျဉ်းသောစာများ စီကုံးရေးသားနိုင်ခဲ့၏။ စံလှကို အစားကျွေး၍ တစ်လလျှင် မြန်မာနိုင်ငံတော်သုံး ကျပ်ငွေ ၃၀ (သုံးဆယ်) ပေးသည့်ပြင် အဝတ်အတွက်လည်း မပြတ်မလပ်ပင် ပိတ်စများ၊ သက္ကလတ်စများ၊ တစ်ကျွန်းတစ်နိုင်ငံဖြစ် ဆေးရေးပုဆိုးများပေးလေ့ရှိပေ၏။ မြန်မာ ဘာသာစကားသင် ဆရာအဖြစ်နှင့် လိုက်ပါလာသူ မြန်မာမွတ်ဆလင် ဘိုးမြမှာ အရပ်သုံးမြန်မာစကားမျှကိုသာ တတ်ကျွမ်း၍ ထီးသုံးနန်းသုံး၊ လွတ်တော်၊ နန်းတော်၊ ဗြဲတိုက်တော်သုံး စကားများ နားလည်းမလည်၊ ပြောလည်းမပြောတတ်၊ ရေးလည်းမရေးတတ်ပေ။ ဘိုးမြမှာ အင်းဝ ရွှေမြို့တော်သို့လည်း ယခုမှရောက်ဖူး၍ ရွှေမြို့တော်အကြောင်းလည်း လုံးဝမသိရာ နေရာတကာတွင် စံလှကသာ ခေါင်းဆောင်၍ သွားလာ လုပ်ကိုင်၍ ဆောင်ရွက်နေရ၏။ သို့သော် ဘိုးမြ၏လခမှာ စံလှကဲ့သို့ ၃၀ ပင်ဖြစ်၍ အဆင့်အတန်းလည်း တန်းတူပင်ထားပေ၏။

[မှတ်ချက်။ ။ အင်းဝရွှေမြို့တော်တွင် အမြဲတမ်းလာရောက်နေ ထိုင်သော ဤဗြဲတိုက်သျှသံအမတ် မေဂျာဗားနေးကို မြန်မာတို့က မယ်ဇယ် ဘော်ရနီဟုခေါ်ကြ၏။ ၎င်း၏ အင်္ဂလိပ်နာမည် အပြည့်အစုံမှာ Major, Henry Burney ဟူ၍ဖြစ်၏။ ဗားနေး၏အသက်မှာ ထိုအချိန်က

၃၈ နှစ်ရှိပြီ ဗားနေးသည် အင်းဝတွင် ခုနစ်နှစ်တိုင်တိုင် နေထိုင်သွား၏။ စာရေးလည်းလုပ်၊ စကားပြန်လည်းလုပ်ရ၍ အင်္ဂလိပ်သံရုံးအတွက် အရေးပါဆုံးတစ်ယောက်ဟု ဆိုလောက်သူ အက်ဒဝပ်ကို မြန်မာတို့က ဧတွယ်ဟုခေါ်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် ကုန်းဘောင်ဆက် မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ဘကြီးတော်ဘုရား အခန်းစာမျက်နှာ ၁၁၉၃ တွင်

‘ထိုအခါ ရတနာပူရ အမြို့တော်တွင် ရှိနေသည့် အင်္ဂလိပ်အရေးပိုင် မယ်ဇယ်ဘော်ရနီ၊ ဧတွယ်တို့က ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်းသခင် ဘဝရှင်မင်းတရားကြီးကို လျှောက်ထားကြသည်ကား’ စသည်ဖြင့် ပါရှိခဲ့ပေသည်။ ဒုတိယ နဝဒေးခေါ် ဝက်မစွတ်မြို့စား နဝဒေးရေးသော ရွှေဘိုမင်း၏ ရဲတင်းမော်ကွန်း၌လည်း ...

‘ကုလားတန်ဆေး၊ ကိုယ်ရည်သွေးဖြင့်၊ စိုးရေးမင်းဘွယ်၊ တမန်သွယ်၍၊ မယ်ဇယ်ခေါ်ညီ၊ ဘော်ရနီတို့၊ ပထဝီဟောမှတ်၊ ကောလိဓာတ်ဟု၊ အပြတ်အဋ္ဌာန်း၊ ကုန်းဘောင်နန်းသို့၊ မိတ်ပန်း ပဏ္ဏာ၊ စေလွှတ်ရာလည်း၊ ဌာနာဌာန၊ အရအမိ၊ မသိမင်းရိပ်၊ အင်္ဂလိပ်တို့အဖို့မဟုတ်’ စသည်ဖြင့် စပ်ဆိုထားခဲ့ပေသည်။

ဧတွယ်ခေါ် အက်ဒဝပ်သည် စံလှထံ၌ မြန်မာစာနှင့် မြန်မာစကားကို အားလပ်ခွင့်ရသည့်အခါများတွင် ထပ်မံဆည်းပူးနေ၏။ အကြောင်းမူကား အက်ဒဝပ်တတ်ထားသော မြန်မာစကားမှာ အောက်မြန်မာနိုင်ငံသုံး အရပ်သုံးစကားမျှဖြစ်၍ ရွှေမြို့တော်သုံး၊ ထီးသုံးနန်းသုံး၊ လွတ်တော်၊ ရုံးတော်၊ ဗြဲတိုက်တော်သုံးစကားများ လုံးဝနားမလည်သောကြောင့် တည်း။ အက်ဒဝပ်သာမဟုတ်။ စကားပြန် သက်သက်လုပ်သူ ကော့တွန်နှင့် ဗားနေးကိုယ်တိုင်လည်း ဤနည်းပင်ဖြစ်၍ ရွှေမြို့တော်သုံး၊ ထီးသုံးနန်းသုံး၊ လွတ်တော်၊ ရုံးတော်၊ ဗြဲတိုက်တော်သုံး စကားများ ယခုမှ ကြားဖူးကာ ထပ်မံသင်ကြားလေ့လာ နေကြရပေ၏။ ၎င်းတို့ အတွက်

အကောင်းဆုံးဆရာမှာ စံလှဖြစ်၍ အချိန်မရွေး အားမနာပါးမနာ
 မကြောက်မရွံ့ ရဲရဲဝံ့ဝံ့ နားမလည်မချင်း မေးဝံ့မြန်းဝံ့ ဖြစ်သောကြောင့်
 စံလှအား အစစအရေးပေးကာ မျက်နှာသာပေးထားကြလေ၏။
 အက်ဒဝပ်က စံလှအား အင်္ဂလိပ်စာနှင့် အင်္ဂလိပ်စကားကို သင်ယူလိုက
 သင်ပေးမည့်အကြောင်း ပြောပြရာ စံလှက ဝါသနာမပါသဖြင့် ထိုမျှ
 လောက်အဆို ရခက်ခဲ၍ မပီမသပြောရသော စာမျိုး၊ စကားမျိုးကို မသင်
 လိုကြောင်း ခါးခါးသီးသီး ငြင်းဆိုလိုက်၏။ အက်ဒဝပ်မှာ စံလှပြောပုံကို
 သဘောကျကာ ပြုံးမိလေ၏။ စံလှအတွက်လည်း သနားသွား၏။
 အကြောင်းမူကား အင်္ဂလိပ်စာနှင့် စကားတတ်လျှင် တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်
 အောင် အကျိုးဖြစ်ထွန်းမည်ဟု ထင်မြင်မိသောကြောင့်တည်း။ စင်စစ်
 အားဖြင့် ၎င်းတို့သည် အင်္ဂလိပ်စာနှင့် စကားမတတ်သူကို ပို၍အလို
 ရှိပေ၏။ အကြောင်းမူကား အင်္ဂလိပ်စာနှင့် စကားတတ်လျှင် ပေါင်းသင်း
 ဆက်ဆံရာ၊ ခိုင်းစေရာတို့၌ ခရီးရောက်၍ လွယ်ကူချောမောစွာပြီး
 မြောက်နိုင်သည် မှန်သော်လည်း မိမိတို့၏ ပြောဆိုပြုမူချက်တို့ကို
 သိရှိကာ မြန်မာအစိုးရတို့၏ နားသို့ပေါက်အောင် ကြံဆောင်သွား
 နိုင်သောကြောင့်တည်း။

အမှန်အားဖြင့်ဆိုလျှင် ထိုအချိန်၌ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မြန်မာလူမျိုး
 ထဲက အင်္ဂလိပ်စာနှင့် စကားတတ်သူမှာ လုံးဝမရှိသလောက် ဖြစ်နေ
 ပေ၏။ သို့ဖြစ်၍ပင် စစ်အတွင်းက ရန္တပိုစာချုပ်ချုပ်ဆိုစဉ် မြန်မာတို့
 ဘက်မှ အင်္ဂလိပ်စကားတတ်သူ မြန်မာမရှိ၍ မြန်မာစကားတတ်သူ
 ယုဒသန် ခေါ် ဂျပန်နှင့် ဆရာပရိတ် ခေါ် ဒေါက်တာပရိတ်စ်ဆိုသော
 အမေရိကန်လူမျိုးနှစ်ယောက်ကို စကားပြန်အဖြစ်နှင့် အသုံးပြုခဲ့ခြင်း
 ဖြစ်ပေ၏။ စံလှမှာ ဗားနေးနှင့် အက်ဒဝပ်တို့လူစုကို နန်းတော်၊ အိမ်
 တော်၊ လွှတ်တော်၊ ရုံးတော်၊ ဗြဲတိုက်တော်များနှင့် ဈေးများ၊ ကျောင်းများ၊

ဥယျာဉ်တော်များကို လိုက်လံပြသရ၏။ စားရေးသောက်ရေးအတွက်
 ဈေးနာဝယ်ခြမ်းရေးမှစပြီး စံလှကသာ လမ်းပြကာ ကုလားတစ်စုနှင့်
 စံလှကို လူကြီးလုပ်ပြီး လွှဲအပ်ခိုင်းစေရ၏။ စံလှကား နေရတကာတွင်
 လည်လည်ဝယ်ဝယ်ရှိ၍ ထကြွလုံ့လလည်း ရှိသည့်ပြင် ဖြန်းသန်းညာဝါး
 ခြင်း၊ လိမ်လည်ကောက်ကျစ်ခြင်းမရှိ။ ဖြောင့်မတ်သူ၊ သစ္စာရှိသူ တစ်
 ယောက်ဖြစ်သောကြောင့် ဗားနေးနှင့် အက်ဒဝပ်မှစပြီး ကုလားတစ်စု
 တို့မှာ စံလှအပေါ်၌ ယုံကြည်စိတ်ချကာ အားထားချစ်ခင်နေကြရလေ
 ၏။ စံလှမှာ မြန်မာစာရေးရန်အတွက် စာရေးလုပ်ငန်းသာမက နေရာ
 တကာတွင် အသုံးဝင်၍ အင်္ဂလိပ်သံရုံးတစ်ခုလုံး၏ အောက်ခြေသေတ္တာ
 မှောက်သဖွယ် ဖြစ်နေလေ၏။ စံလှကား အလုပ်ကိုလည်း မတွက်ကပ်ဘဲ
 မိမိတာဝန်ဟုတ်သည်ဖြစ်စေ၊ မဟုတ်သည်ဖြစ်စေ မိမိနှင့်မဆိုင်သော
 ရုံးစေလုလင်အလုပ်ကစပြီး အောက်ခြေသိမ်းလုပ်နိုင်သူ၊ လုပ်ရန်
 ဝန်မလေးသူဖြစ်သည့်အတိုင်း လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ခဲ့ရာ ဗားနေးနှင့်တကွ
 သံရုံးတစ်ခုလုံး၏ ကျေနပ်ခြင်းကို ခံယူရရှိခဲ့လေ၏။

(၂)

ဗားနေးအတွက် ဆောင်ရွက်ရန် အဓိကတာဝန်များမှာ မြန်မာပြည်
 နယ်စပ်ရှိ အင်္ဂလိပ်ပိုင်နက်များနှင့် အဆက်အသွယ်ဖွင့်လှစ်ရန်၊ မြန်မာတို့
 ထံမှ ရရန်ရှိသော စစ်လျော်ကြေးငွေ တစ်ကုဋေအနက် နောက်ဆုံးအရစ်
 ဖြစ်သည့် ကျပ်ငွေတစ်ဆယ့်နှစ်သိန်းခန့်ကို အမြန်တောင်းယူရန်၊ ဗြိတိသျှ
 (အင်္ဂလိပ်)တို့၏ ကုန်သွယ်ရေးတိုးတက်ရန်၊ မြန်မာပြည်၌ စီးပွားရှာဖွေ
 သော ဗြိတိသျှ အစိုးရလက်အောက်ခံ လူမျိုးများအတွက် ကူညီစောင့်
 ရှောက်ရန်နှင့် မြန်မာ့ဘုရင့်အစိုးရကို အမြဲတမ်းအကဲခတ်၍ မြန်မာ့နန်း
 တွင်းဆိုင်ရာ သတင်းများကို စုဆောင်းပေးပို့ရန် ဖြစ်ပေ၏။

[မှတ်ချက် ။ ။အထက်ပါစာပိုဒ်တွင် အဓိကတာဝန်ဟူ၍ ပါရှိရာ ယခုအခါ မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံး ပါဠိတတ်သူ၊ ပါဠိပါရဂူများကစပြီး ထိုကဲ့သို့ပင် သုံးစွဲနေကြ၏။ မှားယွင်းနေ၏။ အမှန်သုံးစွဲရမည်မှာ ပဓာနတာဝန်ဟူ၍ သုံးစွဲရမည်ဖြစ်၏။ အဓိကဟူသော စာလုံးမှာ ပါဠိအစစ်ဖြစ်၍ ပိုခြင်း၊ လွန်ခြင်း၊ များခြင်းဟူ၍ အနက်ရ၏။ 'လိုရင်းအချုပ်'၊ 'အရေးပါအရာရောက်သည့်အချက်' ဟုသုံးစွဲရမည့်နေရာတွင် အဓိကကို သုံးစွဲနေကြ၏။ အမှန်ကား အဓိကအစား ပဓာနသုံးစွဲရမည် ဖြစ်ပေ၏။ ပဓာနကို သုံးစွဲမှ မှန်ကန်၏။ ပဓာနဟူသောပါဠိမှာ လိုရင်းအချုပ် ပြဋ္ဌာန်းခြင်းဟူ၍ အနက်ရ၏]

ဗားနေသည် အင်းဝရောက်ပြီး ချက်ချင်းလိုပင် လက်ဆောင်တော်များ ဆက်သရန်နှင့် မိမိ၏သံအမတ်ခန့်အပ်လွှာကို တင်ဆက်ဖို့အတွက် ဘုရင်မင်းမြတ်ထံ အခစားဝင်၍ သံတော်ဦးတင်ရန် ဆိုင်ရာဝန်မင်းများထံ လျှောက်ထားရာ အခစားဝင်ဖို့ အစီအစဉ်ပြုလုပ်ရာ၌ အခက်အခဲနှင့် ကြုံတွေ့နေရလေ၏။ အကြောင်းမူကား မြန်မာ့ထုံးစံအတိုင်း ဖိနပ်ချွတ်၍ ပြားပြားဝပ်ဝပ်နေအောင် ဝင်ရောက်ခစားရမည် ဖြစ်ရာ ဖိနပ်မချွတ်ဘဲ ဝင်ရောက်လိုသောကြောင့် ဖြစ်ပေသတည်း။ ဗားနေသည် ထိုအတွက် ဆိုင်ရာဝန်ကြီး၊ အတွင်းဝန်များထံ နည်းမျိုးစုံဖြင့် ဥရောပထုံးစံများနှင့် အာရှတိုက်ရှိ အချို့သောတိုင်းပြည်များ၏ ထုံးတမ်းစဉ်လာများ ပြောပြကာ ဖိနပ်စီးခွင့်ရအောင် အမျိုးမျိုး ကြံဆောင်ကြိုးစားခဲ့၏။ သို့သော် မြန်မာဝန်ကြီးနှင့် အတွင်းဝန်များကလည်း မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ မဖြစ်နိုင်ကြောင်း၊ ခွင့်မပြုနိုင်ကြောင်း တိကျပြတ်သားစွာ ခါးခါးသီသီး ပယ်ချလိုက်ကြသောကြောင့် နောက်ဆုံးတွင် ဗားနေက အရှုံးပေးကာ မြန်မာ့ထုံးစံအတိုင်းပင် ဖိနပ်ချွတ်၍ ပြားပြားဝပ်အောင် ဝင်ရောက်ခစားရလေ၏။

[မှတ်ချက် ။ ။ ဗားနေက ဖိနပ်စီး၍ ဘုရင့်ထံ ဝင်ရောက်ခွင့်ရရန်

ပြောဆိုရာ၌ မြန်မာဘုရင်မင်းမြတ်၏ အစိုးရအတွက် တာဝန်ခံပြောဆို၍ ပယ်ချလိုက်သော ဝန်ကြီးမှာ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ ပထမစစ်ပွဲအစ၌ ပန်းဝါ (Ramoo)တွင် စစ်သည်အင်အား ၇၀၀၀ (ခုနစ်ထောင်)ခန့်ပါသည့် ကပ္ပတိန်နော်တင် (Capt.Norton)ကြီးမှူးသော အင်္ဂလိပ်စစ်တပ်ကြီးကို တပ်လုံးမြုပ်အောင် တိုက်ခဲ့သော ဂီတပါရဂူဖြစ်သူ မြဝတီဝန်ကြီးဦးစ ပင်ဖြစ်ပေ၏]

ဗားနေးက ဖိနပ်ပြဿနာနှင့် ပတ်သက်၍ သူ၏မှတ်တမ်းတစ်နေရာတွင် အောက်ပါအတိုင်းဖော်ပြထားခဲ့ပေ၏။

‘ဤကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ ကျွန်ုပ်နှင့် မြန်မာအစိုးရတို့ ဆက်ဆံမှု ပျက်ပြားစေဖို့ မသင့်တော်ပါချေ။ ဤကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ ကျွန်ုပ် တင်းခံနေခဲ့သည်မှာ တစ်လရှိသွားပါပြီ။ ကျွန်ုပ်သည် နောက်ထပ် သုံးလမျှ ဆက်၍တင်းခံချင်သော ဆန္ဒရှိနေသေးသော်လည်း မြန်မာဘုရင်မင်းမြတ်က မျက်မာန်တော်ရှုကာ ကျွန်ုပ်အတွက် နေပြည်တော်မှ မသင့်မြတ်သော ဆက်ဆံမှု အခြေအနေဖြင့် ပြန်လည်ထွက်ခွာလာရစရာ အရေးကို တွေ့မြင်ထားရပါသည်။ ဤသို့သော အခြေအနေမျိုးသို့ ရောက်ရလျှင် ကျွန်ုပ်နာခံထားရသော အိန္ဒိယဗဟိုအစိုးရ၏ ညွှန်ကြားချက်များနှင့် လည်း ဆန့်ကျင်ရာ ရောက်သွားပေမည်။ မြန်မာဘုရင်အား ဆက်လိုက်သော လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများကို ပြန်လည်ယူဆောင်လျက် ဘုရင်ကို ဝင်ရောက်ဖူးမြော်ခွင့်မရဘဲ ပြန်သွားရခြင်းအတွက် မျက်နှာပျက်ခြင်းမှာ အင်းဝတွင် ကျွန်ုပ်ခေတ္တမျှ ဆက်လက်နေထိုင်၍ ဘုရင်နှင့်တွေ့ဆုံပြီးမှ ပြန်သွားရခြင်းထက် ပို၍ အခြေအနေဆိုးမည်မှာ သေချာလှပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကျွန်ုပ်သည် ဘုရင်မင်းမြတ်အား ဖိနပ်မစီးဘဲ ဝင်ရောက်တွေ့ဆုံရတော့မည် ဖြစ်ပါသည်’

(မြန်မာပြည် စာအုပ်တိုက်ထုတ် ဆရာဦးမြင့်ဆွေ၏ ‘ကိုလိုနီခေတ်’

စာပေလှုပ်ရှားမှု' စာအုပ်မှ ဘာသာပြန်ချက်အတိုင်း ကူးယူဖော်ပြထား
ခြင်းဖြစ်၏)

ဗားနေးသည် ၁၈၃၀ ပြည့်နှစ် ဇွန်လ ၁၇ ရက်နေ့တွင်မှ ဘုရင်
မင်းမြတ်ထံ ဝင်ရောက်ခစား၍ လက်ဆောင်တော်များ ဆက်သကာ
သံအမတ်ခန့်အပ်လွှာကို တင်ဆက်ရ၏။ ဖိနပ်ပြဿနာအတွက် အင်းဝ
ရွှေမြို့တော်ရောက်ပြီး ၅၅ ရက်ကြာမှ ဘုရင်မင်းမြတ်ထံ ဝင်ရောက်
ခစားရခြင်းဖြစ်၏။ ရောက်ခါစတွင် ဗားနေးကို မြန်မာဘုရင်မင်းမြတ်၏
အစိုးရနှင့်တကွ မြန်မာလူထုက လိုလားခြင်းမရှိ။ အင်္ဂလိပ်အစိုးရတို့၏
သူလျှိုတစ်ယောက်ဟု သဘောထားကာ စက်ဆုပ်ရွံရှာသော အမူအရာ၊
စိတ်ထားရှိကြပေ၏။ ထိုအထင်မှာ မှန်တန်သလောက်လည်း မှန်ကန်
လျက်ရှိပေသည်။ သို့သော် နောက်အခါတွင် မြန်မာ့ထုံးစံအတိုင်း လိုက်
လျော၍ မြန်မာများနှင့် သင့်တင့်အောင်နေထိုင်သည့်ပြင် ဘုရင်မင်းမြတ်
၏ အစိုးရထံလည်း ရိုသေကျိုးနွံစွာ ခစားသဖြင့် ဘုရင်မင်းမြတ်က
ဗားနေးအား မဟာဇေယျရာဇနော်ရထာဟူသော ဘွဲ့မည်ကိုပင် ပေးသနား
ခြင်းခံခဲ့ရလေ၏။ ထိုအချိန်က မြန်မာနိုင်ငံတော်၏ အခြေအနေမှာ
အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ ပထမစစ်ပွဲတွင် မြန်မာက အရေးနိမ့်ခဲ့သဖြင့် စစ်ပြေ
ငြိမ်းရေးအတွက် ရန္တပိုတွင်စာချုပ် ချုပ်ဆို သောအခါ စစ်လျော်ကြေးငွေ
တစ်ကုဋေနှင့်တကွ ရခိုင်ပြည်နယ်နှင့် ရေး၊ မြိတ်၊ ထားဝယ်၊ တနင်္သာရီ
တို့ကို အင်္ဂလိပ်တို့အား ပေးအပ်လိုက်ရ၏။ သို့ဖြစ်၍ ကျန်မြန်မာပြည်
အရပ်ရပ်ကိုသာ မြန်မာဘုရင်မင်းမြတ်က အုပ်စိုးရတော့၏။ သံလွင်မြစ်
ကို အပိုင်းအခြားပြုလုပ်ထားရာ မော်လမြိုင်မှာ အင်္ဂလိပ်နယ်ထဲပါ၍
မုတ္တမမှာ မြန်မာနယ်ထဲပါဝင်ခဲ့၏။ ထိုအချိန်မှာ စတုတ္ထရတနာပူရ
အမြို့တည် စစ်ကိုင်းမင်းခေါ်၊ ဖန်နန်းရှင်လည်းခေါ်သော ဘကြီးတော်
ဘုရားလက်ထက်ဖြစ်ပေ၏။ မြန်မာ့နန်းတွင်းရေးမှာလည်း သုံးစုကွဲနေ

၏။ (၁) အရှင်နန်းမတော်ဘုရား (မယ်နု) နှင့် မောင်တော်ကြီးဖြစ်သော စလင်းမင်းသားကြီး ခေါ် မောင်အိုကတစ်ဖက်။ (၂) ညီတော်ရင်း သာယာဝတီမင်းသားကြီးက တစ်ဖက်။ (၃) သားတော် စကြာမင်းခေါ် ညောင်ရမ်းမင်းသားက တစ်ဖက်သုံးစုကွဲနေ၏။ ထိုသုံးစုတွင် တိုင်းပြည်ကို အစစ်အမှန်လက်ကိုင်ပြု၍ အုပ်ချုပ်နေသောအစုမှာ နန်းမတော်ဘုရား နှင့် စလင်းမင်းသားကြီး မောင်အိုတို့အစု ဖြစ်၏။ သာယာဝတီ၏အစုမှာ လုပ်ရည်ကိုင်ရည်၊ တိုက်ရည်ခိုက်ရည် ပြည့်သော နောက်လိုက်အင်အား ကောင်း၍ စည်းစည်းလုံးလုံး ညီညီညွတ်ညွတ်နှင့် အရေးဆိုလျှင် တိုက်ချင်ခိုက်ချင်၊ သတ်ချင်ဖြတ်ချင်နေသော အစုဖြစ်၏။ တိုင်းပြည်၏ မေတ္တာကို အခံယူရဆုံးသော အစုမှာကား စကြာမင်းခေါ် ညောင်ရမ်းမင်းသား၏အစုဖြစ်၏။ ဤအထက်ပါအစုသုံးစုမှာ နဂိုပကတိကပင် အလိုလိုနေရင်းကွဲနေ၏။ အင်္ဂလိပ်သံအမတ် မယ်ဇယ်ဘော်ရနီ ရောက်လာသည့်အတွက် ပိုမို၍ကွဲလိမ့်မည်ဟု ထီးရေးနန်းရေး နိုင်ငံရေးလိုက်စားသူတို့က ထင်ကြေးပေးနေကြ၏။ အကြောင်းမူကား ကုလားတို့ မည်သည်သစ္စာလည်းမရှိ၊ ကုန်း(ဂုံး) ချော ရန်တိုက်တတ်သော အကျင့်လည်းရှိကြောင်း ကြားဖူးနေသည့်ပြင် သန်လျင်ငဇင်ကာခေါ် ဇွင်ကာကူ၏ထုံးလည်း ရှိနေသောကြောင့်တည်း။

(၃)

၂၄. ၆. ၁၈၃၀ ရက်နေ့တွင် ဗားနေးသည် စကြာမင်းခေါ် ဘုရင်မင်းမြတ်၏ တစ်ဦးတည်းသော သားတော်ဖြစ်သူ ညောင်ရမ်းမင်းသားထံ ပထမဆုံး သွားရောက်ခစားရာ စကားပြန်စာရေးအက်ဒဝပ်နှင့် မြန်မာစာရေး စံလှလည်း လိုက်ပါရလေ၏။ ရှေးဦးစွာ ညောင်ရမ်းမင်းသား၏ စာရေးကြီး လက်ဝဲနော်ရထာမှတစ်ဆင့် ညောင်ရမ်းမင်းသား၏ အတွင်း

ဝန်မင်းကျော်သီဟထံ ခွင့်ပန်လျှောက်ထားရ၏။ ကွမ်းတစ်ယာညက် ခန့်အကြာတွင် အတွင်းဝန်ထံမှ အခွင့်ရ၍ အခန်းဝ၌ ဖိနပ်ချွတ်ကာ ဧည့်ခံခန်းမဆောင်တော်တွင်းသို့ ဝင်သွားရလေ၏။ အတွင်းဝန် မင်းကျော် သီဟ၏ အမိန့်ပေးချက်အရ အခန်းတွင်းရှိ ကမ္မလာပေါ်၌ မြန်မာ့ထုံးစံ အတိုင်း ကျုံ့ကျုံ့ထိုင်နေရ၏။ မကြာမီ စကြာမင်း ထွက်တော်မူလာပြီး သလွန်ထက်ပေါ်၌ထိုင်ကာ ဗားနေ့ကို အတန်ကြာအောင် ငေးစိုက်ရှုစား နေတော်မူ၏။ စကြာမင်းမှာ ထိုအချိန်တွင် သက်တော် ၁၈ နှစ်ရှိခဲ့လေပြီ။

[မှတ်ချက်။ ။ ဗားနေ့၏ မှတ်တမ်းတွင် သူ့အား စကြာမင်းက ငေးစိုက်ရှုစားနေသည်မှာ ၁၅ မိနစ်(တစ်ဆယ့်ငါးမိနစ်) ခန့်လောက် ကြာသည်ဟု ဖော်ပြထား၏]

စကြာမင်းအနီးတွင် အတွင်းဝန် မင်းကျော်သီဟနှင့် စာရေးကြီး လက်ဝဲနော်ရထာတို့ပြင် စကြာမင်း၏ ဖွားဖက်တော် ရဲဘော် ကျွန်တော် ရင်း 'တောင်ကြီးဗိုလ်' ခေါ် စစ်ဗိုလ်မောင်မြတ်ရာနှင့် အဆောင်ကိုင် ၁၀ ယောက်ခန့်လည်း ရှိကြ၏။

စကြာ ။ ။ “မယ်ဇယ်ဘော်ရနီဆိုတာလား”
 အက်ဒဝပ် ။ ။ (ဗားနေ့ကို လက်ညှိုးထိုးပြပြီး) “မှန်ပါ ဒါဟာ မယ်ဇယ်ဘော်ရနီပါပဲ။ ကျွန်တော်မျိုးကတော့ စကား ပြန်တွေယ်ဆိုသူပါ”

စကြာ ။ ။ (စံလှကိုလက်ညှိုးထိုးပြကာ) “ဟို မြန်မာကတော့ ဘာလဲ”

အက်ဒဝပ် ။ ။ “ရန်ကုန်ကခေါ်လာခဲ့တဲ့ မြန်မာစာရေးဖို့ စာရေးပါ။ သူက ဒီအင်းဝရွှေမြို့တော်မှာနေဖူးလို့ လမ်းညွှန်လည်း ဖြစ်ပါတယ် ဘုရား”

စကြာ ။ ။ “မယ်ဇယ်ဘော်ရနီကိုယ်တိုင်ကလည်း မြန်မာစကား

ပြောတတ်တယ်ဆို”

ဗားနေး ။ ။ “မှန်ပါ အနည်းငယ် ပြောတတ်ပါတယ်ဘုရား”

စကြာ ။ ။ “ရွှေမြို့တော်မှာနေရတာ ပျော်ရဲ့လား”

ဗားနေး ။ ။ “ပျော်ပါကြောင်းပါ ဘုရား”

စကြာ ။ ။ “မောင်မင်းတို့နိုင်ငံမှာ ရာသီဥတု အလွန်အေးတယ်လို့ ကြားဖူးတယ်။ ဒီနိုင်ငံတော်မှာတော့ ရာသီဥတုပူတယ်။ နေလို့ဖြစ်ရဲ့လား”

ဗားနေး ။ ။ “ကျွန်တော်မျိုးတို့ နိုင်ငံရင်း ဥရောပတိုက်မှာတော့ ရာသီဥတု အေးပါတယ်။ ကျွန်တော်က အိန္ဒိယနိုင်ငံမှာ မွေးဖွားသူဖြစ်၍ အပူကိုမကြောက်ပါ။ အိန္ဒိယနိုင်ငံက ရာသီဥတုနှင့် ဒီနိုင်ငံတော်က ရာသီဥတုဟာ တူညီပါတယ် ဘုရား”

စကြာ ။ ။ “ယုဒသန်ကို သိသလား”

ဗားနေး ။ ။ “သိပါတယ် ဘုရား”

စကြာ ။ ။ “ယုဒသန်ဟာ ကိုယ်တော်မြတ်ဆီမှာ ခေတ္တနေသွားဖူးတယ်”

အက်ဒဝပ် ။ ။ “ယုဒသန်ကပြောလို့ အရှင်မင်းသားအကြောင်း ကြားရဖူးပါတယ် ဘုရား”

စကြာ ။ ။ “သံအမတ်ဆိုတာ တိုင်းပြည်နှစ်ခုကြားမှာ တံတားခင်းသလို ဆက်သွယ်နေရလို့ တိုင်းပြည်နှစ်ခုလုံးရဲ့ အကျိုးကိုကြည့်ပြီး ဆောင်ရွက်ထိုက်တယ်”

ဗားနေး ။ ။ “မှန်ပါ အမိန့်တော်အတိုင်း ဆောင်ရွက်ပါမည် ဘုရား”

စကြာမင်းသည် အတွင်းဝန်မင်းကျော်သီဟကိုခေါ်၍ မယ်ဇယ်တော်ရန်တို့အား မုန့်ယိုအချိုအဆိမ့်များ ကျွေးမွေးဧည့်ခံရန် အမိန့်ရှိ

ပြီးဝင်တော်မူလေ၏။

[မှတ်ချက်။ ။ စကြာမင်းခေါ် ညောင်ရမ်းမင်းသားမှာ ပဋိသန္ဓေနေ့ကစပြီး ဖွားတော်မူသည့်တိုင်အောင် နေ့စဉ်ရက်ဆက် မြေငလျင် အကြိမ်ကြိမ်လှုပ်ရခြင်း၊ ဖွားခါနီးတွင် မဖွားနိုင်၍ နဝရတ် ကိုးပါးခြယ်သော မနောလင်ပန်းကို လက်ဖွဲ့ပြီး ထီးဖြူတော်လေးချက် အုပ်မိုးပေးမှ ဖွားမြင်တော်မူခြင်း၊ ဖွားသည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက် ပဟိုရ်စည်နှင့် နာရီတော် ခေါင်းလောင်းများ အလိုလိုမြည်ဟည်းလာခြင်း၊ နဗဒဏ္ဍ မနောဟရ ထီးဖြူတော်လည်း အလိုလိုလန်ပြီးပွင့်သွားခြင်း၊ နိဗ္ဗာန ပစ္စယနာဂရာဇာခေါ် ဆင်ဖြူတော်ကြီးလည်း အရှေ့ဘက်ကိုလှည့်၍ ကြိုးကြာသံနှင့်တူသော အသံဖြင့် သုံးကြိမ်တိုင်အောင် မြည်ဟည်းကြွေး ကြော်ခြင်း၊ လက်ယာလက်ဖဝါးတွင် ခရုသင်းကဲ့သို့ လက်ယာရစ်ပြီး လက်ဝါးအပြည့် ခုနစ်ပတ်လည်ပြီးမှ အလယ်လက်ခလယ် အဖျားတိုင် အောင် တက်သွားသော လက္ခဏာပါခြင်း၊ လက်ဝဲလက်ဖဝါးတွင် အချိန် ၃၂ ရတီခန့်ရှိ မြရောင်အဆင်းရှိသော မွဲရှင်တစ်လုံးပါခြင်း၊ ဖွားဖက်တော် ခုနစ်ယောက် အတူတကွဖွားခြင်း စသော တိတ်ထူး၊ နိမိတ်ထူးလက္ခဏာ များနှင့် ဖွားလာသူဖြစ်ကြောင်း ကုန်းဘောင်ရာဇဝင်နှင့်တကွ ရာဇဝင် မှတ်တမ်းတို့၌ တခမ်းတနား ဖော်ပြထားခြင်း ခံရသူဖြစ်ပေသည်။ ငယ် မည်တော် မောင်ဖေခင်ဟုခေါ်၏။ ဘွဲ့မည်မှာ မဟာသီဟသူရ ဓမ္မရာဇာ ဖြစ်၏။ ပြည်သူလူထုကမူ စကြာမင်းဟူ၍ လည်းကောင်း၊ မင်းကလေး ဟူ၍လည်းကောင်းခေါ်ကြ၏။ ညောင်ရမ်းမြို့ကို စားရ၍ ညောင်ရမ်း မင်းသားဟုလည်းခေါ်၏။ ဗားနေ၏ မှတ်တမ်း၌မူ စကြာမင်း (Tsakyamen)ဟု အင်္ဂလိပ်လိုစာလုံးပေါင်း၍ ခေါ်ဝေါ်ရေးသားထား၏။ ယုဒသန်ခေါ် ဂျပံဆင်၏မှတ်တမ်းတွင် အလွန်လှပသော လူပျိုကလေး ဖြစ်သည်။ ထကြွလုံ့လ ဝီရိယရှိသည်။ အစွမ်းသတ္တိရှိသည်။ ထက်မြက်

သည်။ ရဲရင့်သည်။ အပြီးအပိုင်ဆုံးဖြတ်နိုင်သော ဉာဏ်ရှိသည်ဟု ဖော်ပြ
 ထား၏။ ယုဒသန်၏ အစစ်ခံချက်စာတမ်း (Deposition of Dr
 Judson) ၌လည်း ညောင်ရမ်းမင်း (စကြာမင်းကိုဆိုလို၏) အမိန့်တော်
 နှင့် မလွန်မြန်မာတပ်စခန်းသို့ စကားပြန်အဖြစ် လိုက်ပါလာရကြောင်း၊
 အင်္ဂလိပ်ဘက်မှ Sepoys ခေါ် စီပါတီကုလားစစ်သားများကို ညောင်ရမ်း
 မင်း (စကြာမင်း) ရှေ့တော်သွင်း၍ စစ်ဆေးသောအခါ ဂျပန်ဆင်မှာအနီး၌
 ခစားနေရကြောင်း ပါရှိပေ၏]

ဗားနေသည် စကြာမင်းထံ ဝင်ရောက်ခစားပြီးနောက် နောက်တစ်
 နေ့ဖြစ်သော ၂၅.၆.၁၈၃၀ နေ့တွင် စလင်းမင်းသားကြီး မောင်အိုထံ
 ဝင်ရောက်ခစား၍ အာလာပသလ္လာပစကားများ လျှောက်ထားရာ စလင်း
 မင်းသားကြီးက ကောင်းမွန်စွာဧည့်ခံ၍ အရေးအရာကိစ္စရှိလျှင် ဘာမဆို
 မိမိအားလျှောက်ထားရန် ကြည်သာစွာ အမိန့်ရှိလိုက်လေ၏။

ဗားနေနှင့် သာယာဝတီမင်းသားကြီး

စလင်းမင်းသားကြီးထံ ဝင်ရောက်ခစားပြီး နောက်တစ်နေ့ဖြစ်
 သော ၂၆.၆.၁၈၃၀ နေ့တွင် ဗားနေသည် စကားပြန်ကော့တွန်၊ စာရေး
 နှင့် စကားပြန်အက်ဒဝပ်၊ မြန်မာစာရေးစံလှတို့နှင့်အတူ သာယာဝတီ
 ကိုယ်တော်ကြီးထံ သွားရောက်ခစားလေ၏။ သာယာဝတီကိုယ်တော်ကြီး
 အိမ်တော်မှာ အတွင်းမြို့ထဲ၌မဟုတ်။ ပြင်မြို့ထဲ၌ ဖြစ်၏။ အင်းဝ
 ရွှေမြို့တော်မှာ အတွင်းမြို့၊ ပြင်မြို့ဟု နှစ်ခုရှိရာ နန်းတော်နှင့်အနီး
 ကပ်ဆုံး၊ နန်းတော်၏ ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ဝိုက်ကို အတွင်းမြို့ပြုလုပ်ကာ
 မြို့တံခါးကိုးခုနှင့်ထားရှိ၏။ စကြာမင်းနှင့် စလင်းမင်းသားကြီး မောင်အို၊
 ဓနုဖြူတွင် ကျဆုံးသော ဗိုလ်ချုပ်ကြီးမဟာဗန္ဓုလတို့မှာ အတွင်းမြို့ထဲ၌
 နေကြ၏။ သာယာဝတီကိုယ်တော်ကြီးမှာ မြို့တော်၏ အနောက်မျက်နှာ

အပြင်မြို့ထဲ၌နေ၏။ ဗားနေသည် ထုံးစံအတိုင်း သာယာဝတီမင်း၏ စာရေးကြီး ပျံချီသီရိသူမှတစ်ဆင့် သာယာဝတီမင်းဝန် နေမျိုးသီဟ စည်သူ၊ အတွင်းဝန်နေမျိုးသီဟ ကျော်သူတို့ထံ ဝင်ခွင့်ရရန် ခွင့်ပန် လျှောက်ထားရာ အင်္ဂလိပ်စက်နာရီ မိနစ် ၃၀ ခန့်ကြာမှ အမိန့်ကျ၍ ဝင်ခွင့်ရလေ၏။ အခန်းဝတွင် ဖိနပ်ချွတ်၍ ဧည့်ဆောင်ခန်းမကြီး အတွင်း ခင်းထားအပ်သော ကော်ဇောပေါ်၌ ကျုံ့ကျုံ့ထိုင်နေရလေ၏။ ထိုနေရာတွင် အကြာကြီးနေရာရာ သာယာဝတီမင်းကား မထွက်လာသေး ပေ။ သာယာဝတီမင်းဝန် နေမျိုးသီဟစည်သူ၊ အတွင်းဝန် နေမျိုးသီဟ ကျော်သူ၊ စာရေးကြီးပျံချီသီရိသူ၊ သာယာဝတီမင်း၏ သံဆင့်ကျော်ခေါင် သူရနှင့် သီရိသိခံစည်သူတို့အပြင် အမှုထမ်းဖြစ်သော အရာရှိ၊ အရာခံ၊ အဆောင်ကိုင်တို့လည်း ဗားနေတို့နှင့်အတူ ဧည့်ဆောင်ခန်းမကြီး၌ သာယာဝတီကိုယ်တော်ကြီးကိုမျှော်ကာ ခစားနေကြရာ အားလုံးလူပေါင်း ငါးဆယ်ကျော်ခန့်ရှိပေ၏။ အတော်ကြီးကြာမှ သာယာဝတီကိုယ်တော် ကြီး ထွက်တော်မူလာပြီး ရွှင်ပြုံးကြည်သာသော အမှုတော်နှင့် မေးမြန်း ပြောဆိုကာ ပြည်ကြီးနှစ်ပြည် ရွှေလမ်းငွေလမ်းဖောက်၍ ချစ်ကြည်ရေး လုပ်သင့်ကြောင်းများ မိန့်မြွက်ပြီး ဝင်တော်မူလေ၏။ ဗားနေသည် သာယာဝတီမင်းဝင်တော်မူပြီးနောက် ချက်ချင်းမပြန်သေးဘဲ ညီလာခံ ပရိသတ်ရှိ မှူးမတ်များနှင့် အတန်ကြာအောင်ပြောဆိုနေခဲ့သေး၏။

ဗားနေ ။ ။ “ကျွန်တော်တို့ အင်္ဂလိပ်ထုံးစံအတိုင်းဆိုရင် ဒီလို အကြာကြီး စောင့်နေရခြင်းဟာ ယဉ်ကျေးခြင်းမရှိဘူး လို့ ယူဆပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့ကို စော်ကားတယ်လို့ ယူဆပါတယ်”

သာယာဝတီမင်းဝန် ။ ။ (အသံခပ်မာမာငေါက်သံမျိုးနှင့်) “ဒါက ခင်ဗျားတို့ အင်္ဂလိပ်ထုံးစံကိုး။ မြန်မာနိုင်ငံနေ

ရင် မြန်မာ့ထုံးစံအတိုင်း လိုက်နာရမှာပေါ့။
ယခုဟာက ဆင်းရဲသား ကျွန်တော်မျိုးချင်း၊
မှူးမတ်ချင်းတွေ ဆုံတာမဟုတ်ဘူး။ မင်းညီ
မင်းသား မဟာမျိုးမဟာနွယ်ဆိုတာ သခင်မျိုး၊
မှူးမတ်ဆိုတာ ကျွန်မျိုး။ အဲဒါလည်းမှတ်ထား”

ဗားနေး ။ ။ “ဒါကတော့ မှန်ပါတယ်”

ထို့နောက် အတန်ကြာအောင် မဆန့်ကျင်သော စကားများပြော
ဆိုပြီး ဗားနေးတို့ ပြန်သွားကြလေ၏။

[မှတ်ချက် ။ ။ ဗားနေး၏မှတ်တမ်းတွင် အကြာကြီးစောင့်
နေရခြင်းကို ယဉ်ကျေးခြင်းမရှိဟု ယူဆကြောင်း၊ မိမိအား ဖော်ကားရာ
ရောက်ကြောင်းကို သာယာဝတီမင်းညီလာခံ၌ပြောဆိုခဲ့သည်ဟု သာမည
ဖော်ပြထားရာ သာယာဝတီမင်းရှေ့တော်၌ ပြောသယောင်ယောင် ဖော်ပြ
ထား၏။ သာယာဝတီမင်းရှေ့တော်၌သာ ပြောဆိုပါမူ ထိုအခါကပင်
ဒုတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်ပွဲကြီး ဖြစ်သွားပေလိမ့်မည်။ အကြောင်းမူကား
သာယာဝတီမင်းသားကြီးမှာ အလွန်တရာထက်မြက်၍ ရာဇမာန် ပြင်းထန်
လှသည့်ပြင် အင်္ဂလိပ်တို့အား သူတစ်ပါးနိုင်ငံကို ကျူးကျော်ဖော်ကား
သည့်အတွက် အလိုလိုနေရင်း စက်ဆုပ်ရွံရှာနေသောကြောင့်တည်း။]

(၄)

ဗားနေးရောက်ပြီး တစ်နှစ်ကျော်ခန့် အရှိတွင် တစ်နေ့သော နံနက်
ခင်း၌ ဗားနေးထံ ကုလားဖြူဧည့်သည်တစ်ယောက် ရောက်လာခဲ့လေ
၏။ ဗားနေးသည် ကုလားဖြူဧည့်သည်ကို အားရဝမ်းသာ လိုလားစွာ
နှင့် ခရီးဦးကြိုဆိုကာ အတွင်းခန်းဧည့်ဆောင်သို့ ခေါ်ငင်ပြီး နံနက်စာ
စားပွဲခင်း၍ ဧည့်ခံလေရာ စံလှသည် အလိုရှိရာခိုင်းစေနိုင်ရန် စားပွဲ

အနီးတွင် ခွေးခြေထိုင်ခုံတစ်လုံးနှင့် ထိုင်နေရလေ၏။ မနီးမဝေး၌လည်း ကုလားနက်(အိန္ဒိယသား) သုံးယောက် အဆင်သင့်ရပ်နေရလေ၏။ နံနက်စာစားပွဲမှာ အခြားသူမပါ။ (၁) ဧည့်သည်ကုလားဖြူ၊ (၂) ဗားနေး၊ (၃) အက်ဒဝပ်၊ (၄) လက်ဖတင်နှင့် ဂျော့ဗားနေး၊ (၅) ဆေးဆရာ (ဆရာဝန်) ဝွတ် ပေါင်း ငါးယောက်သာဖြစ်၏။ ဧည့်သည်ကုလားဖြူ ကား အခြားမဟုတ်။ ဗားနေးတို့ မလာမီကတည်းက အင်းဝရွှေမြို့တော် တွင်ရောက်နေသူ အမေရိကန်လူမျိုး၊ မျက်စိနှင့်နားရောဂါအတွက် အထူး ကျွမ်းကျင်သော ဆေးဆရာ (ဆရာဝန်)၊ မြန်မာတို့က ဆရာပရိတ်ခေါ် ဒေါက်တာ ပရိုက်စ် (Dr. Price) ဖြစ်၏။ ဒေါက်တာပရိုက်စ်ကား ဆေးကုလုပ်ငန်းအပြင် တစ်ဖက်တစ်လမ်းက ခရစ်ယာန်သာသနာပြု လုပ်ငန်းလည်း အခွင့်ရလျှင်ရသလို လုပ်ကိုင်နေသူဖြစ်၏။ သို့သော် ပရိုက်စ်သည် ယုဒသန်ခေါ် ဂျပ်ဆင်ကဲ့သို့ သာသနာပြုလုပ်ငန်းတစ်ခု တည်းကို ဇောက်ချလုပ်သူကား မဟုတ်ပေ။ ပရိုက်စ်သည် အင်္ဂလိပ်- မြန်မာ ပထမစစ်ပွဲအတွင်းက ဂျပ်ဆင်နှင့်အတူ အင်းဝရွှေမြို့တော်၌ အချုပ်ခံရ၏။ ထို့နောက် မြန်မာ-အင်္ဂလိပ် စစ်ပြေငြိမ်းရေးစာချုပ် (ရန္တပိုစာချုပ်) ချုပ်ဆိုသောအခါ အချုပ်မှလွတ်၍ မြန်မာဘက်က စကား ပြန်အဖြစ်နှင့် အမှုတော်ထမ်းရ၏။ ထို့နောက် ရန္တပိုစာချုပ်ချုပ်ဆို၍ အပြီး မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၁၈၇ ခု တပေါင်းလပြည့်ကျော် ၉ ရက်နေ့ အင်္ဂလိပ် စစ်ဗိုလ်မှူးများနှင့်အတူ မြန်မာဘုရင်မင်းမြတ်ထံ လက်ဆောင် တော်များနှင့် အခစားဝင်ခဲ့၏။ မြန်မာသခင် ဘဝရှင်မင်းတရားကြီးသည် မြေနန်းတော်တွင် အဆက်အသ အဖူးအမြော်ခံတော်မူပြီးလျှင် အင်္ဂလိပ် ဗိုလ်မှူးများအား ဘွဲ့မည်တံဆိပ်များ သနားတော်မူလေရာ ဆရာ ပရိတ် ခေါ် ဒေါက်တာပရိုက်စ်မှာ သီရိနန္ဒကျော်စွာခေါ် နဖူးစည်းရွှေပြားဘွဲ့ အသနားတော်မြတ်ခံခဲ့ရ၏။ နဖူးစည်းရွှေပြားဘွဲ့၏ အနေအထားမှာ

ပုရပိုက်ခေါက် အစစ်ရွှေကို ရွှေပြားခတ်၍ ဘွဲ့မည်ကို ရွှေပြားပေါ်၌ ရေးထား၏။ အလျားတစ်ပေခန့်၊ အနံတစ်လက်မ ခွဲခန့်ရှိ၏။ အထူ အပါးမှာ စက္ကူနည်းနည်းပါး၏။ လိပ်၍ရ၏။ ၎င်းရွှေပြားကို ဦးရစ် ပေါင်းထုပ်(ခေါင်းပေါင်း) ပေါင်းသောအခါ ရွှေပြားအတိုင်းသာပေါ်နေ အောင် နဖူးတွင်သွင်း၍ထား၏။ လမ်းမတ်တတ်၌ပင်ဖြစ်စေ ရှုမြင် သူတို့က နဖူးကိုကြည့်ပြီး ဘွဲ့မည်ကိုသိနိုင်၏။ ဒေါက်တာပရိုက်စ်မှာ မြန်မာစကားကို ကောင်းမွန်စွာနားလည်၍ ပြောဆိုနိုင်သူဖြစ်၏။ ဒေါက်တာပရိုက်စ်အား ဘုရင်မင်းမြတ်က အင်းဝမြို့တော်နှင့် ဟိုဘက် သည်ဘက်ကမ်း မျက်နှာချင်းဆိုင်ဖြစ်သော စစ်ကိုင်းမြို့၌ မြေကွက် တစ်ကွက်ပေးသနား၍ အိမ်ဆောက်နေထိုင်ခွင့် ပြုထားသဖြင့် စစ်ကိုင်း ဘက်တွင် အိမ်ဆောက်နေထိုင်ရ၏။ ဗားနေးနှင့်ပရိုက်စ်သည် တစ်ကျွန်း တစ်နိုင်ငံဖြစ်သော မြန်မာနိုင်ငံ၌ မိမိတို့မျိုးတူ ဘာသာတူ ကုလားဖြူ ချင်းဖြစ်၍ တစ်ဦးအပေါ်တစ်ဦး ယုံယုံကြည်ကြည်နှင့်စိတ်ချစွာ ပေါင်းသင်းဆက်ဆံကြ၏။ တိုင်ပင်ဆွေးနွေးကြ၏။

ပရိုက်စ် ။ ။ “မေဂျာရောက်လာတာ တစ်နှစ်ကျော်ပြီ။ မြန်မာ့ ထီးနန်းနိုင်ငံရေးအကြောင်း ကောင်းကောင်းသိနိုင်ပြီ ပေါ့”

ဗားနေး ။ ။ “အတော်အတန် သိရပါပြီ”

“ပရိုက်စ်က စံလှဆီ လှမ်းကြည့်တဲ့ပြီး ခေတ္တမျှငေးနေရာ ဗားနေး က ‘အင်္ဂလိပ်လိုတစ်လုံးမှ နားမလည်ဘူး။ ရန်ကုန်ကခေါ်လာတဲ့ လူကလေးပါ။ ဘာမဆိုပြောနိုင်ပါတယ်” ဟု ပြောလိုက်လေ၏။

ပရိုက်စ် ။ ။ “မြန်မာနိုင်ငံရေးကို ဘယ်လိုထင်မြင်သလဲ”

ဗားနေး ။ ။ သူတို့ချင်းလည်း မညီညွတ်ဘူး။ ကွဲနေတယ်။ လက်ရှိ အာဏာရနေတာကတော့ မင်းသားကြီးပဲ (စလင်း)

မင်းသားကြီး မောင်အိုကိုဆိုလို၏)။ သူဟာ လွတ်
တော်ရဲ့ အကြီးအမှူးဖြစ်လို့ ဝန်ကြီးချုပ်တစ်ပိုင်း
ဖြစ်နေတယ်။ မြန်မာအင်ပါယာမှာ သူ့ထက်ကြီးကျယ်
တဲ့လူ မရှိဘူး”

[မှတ်ချက် ။ ။ ဗားနေးနှင့်တကွ အင်္ဂလိပ်၊ အမေရိကန်
စသော နိုင်ငံခြားသား ကုလားဖြူများက စလင်းမင်းသားကြီး မောင်အိုကို
မင်းသားကြီးဟု ခေါ်ဝေါ်ကြ၏။ သို့ဖြစ်၍ ဗားနေး၏မှတ်တမ်းတွင်
Menthagyee ဟူ၍လည်းကောင်း၊ Menzagyeer ဟူ၍လည်းကောင်း၊
Menthagyeh ဟူ၍လည်းကောင်း အင်္ဂလိပ်လို အမျိုးမျိုး စာလုံးပေါင်း၍
ရေးထား၏]

ပရိုက်စ် ။ ။ “ဒါမှန်တယ်။ သူ့စိတ်သဘောထားနှင့်ပတ်သက်ပြီး
ဘယ်လိုအကဲခတ်မိသလဲ”

ဗားနေး ။ ။ “ကျွန်တော် ရောက်ခါစက သူ့ဆီသွားတွေ့တယ်။
သူက ကျွန်တော့်ကို တခမ်းတနား ဧည့်ခံပါတယ်။
သာယာဝတီတို့၊ စကြာမင်းတို့ကစပြီး ကျွန်တော်
သွားတွေ့သမျှ အရာရှိတွေထဲမှာ သူဟာ ကျေနပ်စရာ
အကောင်းဆုံး ဧည့်ခံတဲ့သူပါပဲ။ နေပုံထိုင်ပုံကလည်း
အင်မတန်ခမ်းနားတယ်။ အိမ်မှာ ပြင်ဆင်ထားပုံက
လည်း သာယာဝတီတို့၊ စကြာမင်းတို့ထက် အများကြီး
သာတယ်။ သူ့စိတ်နေစိတ်ထားကို လေ့လာကြည့်တဲ့
အခါ သဘောထားသေးတာ၊ ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲတာ၊
ကြမ်းကြုတ်တာတွေ တွေ့ရတယ်။ ကြောက်စရာ
ကောင်းတဲ့လူပဲ။ နိုင်ငံရေးပရိယာယ်လည်းမရှိဘူး။
နိုင်ငံခြားသားမိတ်ဆွေလည်း မထားဘူး။ အင်္ဂလိပ်ကို

လည်း မုန်းတယ်။ သို့ပေမဲ့ခက်တာက သူကအာဏာ ရှိနေတော့ သူနှင့်မပေါင်းရင် ဘာမှအလုပ်လုပ်လို့ မဖြစ် တော့ဘူး”

ပရိုက်စ် ။ ။ “သာယာဝတီက ဘယ်နှယ်နေသလဲ”

ဗားနေး ။ ။ “ဒီလူကလည်းတစ်မျိုးပဲ။ အင်္ဂလိပ်ကို နည်းနည်းမှ မလိုလားဘူး။ အပေါင်းရအသင်းရလည်း ကျပ်တယ်။ သို့ပေမဲ့ သူက နိုင်ငံရေးပရိယာယ်ရှိတယ်။ ဉာဏ်ရှိ တယ်။ လက်နက်၊ လူသူ စုဆောင်းနေတယ်။ လူမွေး နေတယ်။ နောက်လိုက်အင်အားကောင်းတယ်။ သူ့ လူတွေကလည်း သူ့အတွက် စိတ်ချရတယ်။ တစ်နေ့ ထီးနန်းကို သူကြံ့မှာပဲ”

ပရိုက်စ် ။ ။ “စကြာမင်းကော ဘယ်လိုလဲ”

ဗားနေး ။ ။ “ဒီလူကလေးကတော့ လူတော်လူရိုးကလေးပဲ။ နိုင်ငံ ရေးပရိယာယ်လည်း ရှိတယ်။ ပေါင်းသင်းဆက်ဆံရေး လည်း ကောင်းတယ်။ နိုင်ငံခြားသား မိတ်ဆွေလည်း ရှိတယ်။ ဂျပန်ဆင်ရှိတုန်းက ဂျပန်ကို အတွင်းလူ လုပ်ပြီး ဥရောပတိုက်က နိုင်ငံရေးတွေ ဆည်းပူးတယ်။ သူဟာ ရှင်ဘုရင်ရဲ့ သားတော်ရင်းအစစ်ဖြစ်လို့ ထီးမွေ နန်းမွေကိုလည်း အခံထိုက်ဆုံးပဲ။ တိုင်းပြည်ကလည်း သူ့ကို အင်မတန်လိုလားတယ်။ အခု ရှင်ဘုရင် နတ်ရွာစံရင် သူရှင်ဘုရင်ဖြစ်အောင် ကျွန်တော်တို့က အားပေးထိုက်တယ်”

ပရိုက်စ် ။ ။ “ဘာဖြစ်လို့လဲ”

ဗားနေး ။ ။ “သူ ရှင်ဘုရင်ဖြစ်မှ မြန်မာနိုင်ငံကို ဗြိတိသျှရဲ့ ဩဇာ

အာဏာ ပိုမိုလွှမ်းမိုးနိုင်မယ်။ ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ သူက ပေါင်းသင်းဆက်ဆံရေးကောင်းတယ်။ ဗြိတိသျှ အကြောင်းလည်း အတော်နားလည်တယ်။ ဒီတော့ ပြေပြေပြစ်ပြစ်နှင့် အပေးအယူဆက်ဆံမယ်။ သူက တော့ သူ့လိုဘာနှင့်သူ ပေါင်းမှာပဲ။ ကျွန်တော်တို့မှာ လက်ငင်းအရေးကြီးနေတာက သူတို့နှင့် ရင်းရင်းနှီးနှီး ပေါင်းသင်းဆက်ဆံနိုင်ဖို့ လိုနေတယ်။ အကြမ်းနည်း လည်း မကိုင်နိုင်သေးတော့ အနုနည်းနှင့်ပေါင်းသင်း ပြီးမှ လိုတာကို ရအောင်လုပ်ယူနိုင်မယ်။ လိုရင်းအချုပ် က ဒီအင်းဝမြို့တော်မှာ ကျွန်တော်တို့ရဲ့သံရုံး အမြဲတမ်းရှိနေဖို့ အရေးကြီးတယ်။ မင်းသားကြီး (စလင်းကိုဆိုလို၏) နှင့် သာယာဝတီသာ တစ် ယောက်ယောက်တက်ရင်တော့ အင်္ဂလိပ်ကစပြီး နိုင်ငံခြားသားတွေ အကုန်နှင့်ထုတ်ပစ်မယ်။ ဒါကြောင့် ယခု ရှင်ဘုရင်မရှိရင် မြန်မာ့ထီးနန်းကို စကြာမင်း အုပ်စိုးရအောင် ဗြိတိသျှအစိုးရက အားပေးထိုက် ကြောင်း အစီရင်ခံဖို့ ကြံရွယ်ထားတယ်။ ဒီအတိုင်း အစီရင်ခံစာတောင် အကြမ်းရေးပြီးနေပြီ”

မြတ်ချက် ။ ။ ဗားနေး၏ မှတ်တမ်းတွင် ဘကြီးတော် ဘုရားနတ်ရွာစံလျှင် မြန်မာပြည်ကို ဗြိတိသျှ၏ ဩဇာအာဏာ ပိုမို လွှမ်းမိုးစေလိုက စကြာမင်းကို ဘုရင်ဖြစ်အောင် ဗြိတိသျှအစိုးရက အားပေးထိုက်ကြောင်း၊ စကြာမင်းသည် တစ်ဦးတည်းသော သားတော် ရင်းဖြစ်၍ ထီးမွေနန်းမွေလည်း အခံထိုက်ဆုံးဖြစ်ကြောင်းနှင့် ဗြိတိသျှ အစိုးရထံ သူက (ဗားနေးက)အစီရင်ခံတင်သွင်းသည်ဟု ဖော်ပြထား၏။

ထိုသို့ပြောဆိုနေခိုက် ဗြိတိန်တော်မှ အတွင်းဝန်တစ်ယောက် ရောက်လာသဖြင့် စကားဖြတ်ပြီး ဒေါက်တာပရိုက်စ် နှုတ်ဆက်ပြန်သွားလေ၏။

[မှတ်ချက် ။ ။ ဒေါက်တာပရိုက်စ်၏ အကြောင်းမှာ ကုန်းဘောင်ဆက် မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ဘကြီးတော်ဘုရားအခန်း၊ ရန္တပိုစာချုပ်ချုပ်ဆိုသောအပိုင်း၌ ဖော်ပြပါရှိသည့်ပြင် ထိုထိုရာဇဝင် မှတ်တမ်းများနှင့် ဗားနေး၏ မှတ်တမ်းများ၌လည်း အထင်အရှားပါရှိခဲ့ပေသည်]

(၅)

ရတနာပူရအဝရွှေမြို့တော် အတွင်းမြို့ကလေးအတွင်း နန်းတော်၏ အရှေ့တောင်ထောင့် ငါးဆူဘုရား၏ အရှေ့ဘက်နှစ်ကွက်ခြားတွင် နန်းတော်တမျှ၊ နန်းတော်နီးနီး ခမ်းနားကြီးကျယ်သော အဆောက်အအုံကြီးသည် သစ်ပင်၊ ဝါးပင်၊ ပန်းဥယျာဉ်တို့၏အကြားမှ သားနားစွာ ပတတ်ရပ်လျက်ရှိပေ၏။ ဤဥယျာဉ်ကြီးနှင့် အိမ်ကြီးသည်ကား အခြားမဟုတ်။ ယခုအချိန်တွင် အိမ်ရှေ့မင်းတမျှ တန်ခိုးကြီးလှသော အရှင်နန်းမတော်ဖုရား (မယ်နု)၏ မောင်တော်ကြီးဖြစ်သူ သတိုးမဟာသုဓမ္မရာဇာဘွဲ့ခံ စလင်းမင်းသားကြီးမောင်အို၏ အိမ်တော်ဖြစ်ပေ၏။

[မှတ်ချက် ။ ။ အထက်ပါ စလင်းမင်းသားကြီးမောင်အို၏ အိမ်နေရာမှာ ၁၁၈၉ ခုနှစ်ရေးဆွဲသော နန်းတွင်းပုရပိုက်ဖြူမှုတော်မှ အမှန်ကူးယူထားသော အင်းဝရွှေမြို့တော်ပုံစံ (မြေပုံ)အရ ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်၏။ ထိုပုံစံကို ကုန်းဘောင်ဆက် မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၏ ကျမ်းပြုဆရာမင်းသား ဦးမောင်မောင်တင် K.S.M.A.T. Mထံမှ ရရှိ၏။ အကျွန်ုပ်ထံ၌ ယခုအထိရှိ၏]

အိမ်တော်ကြီး၏ ပြတင်းပေါက်များကို ရွှေပိန်းချထား၏။

အိမ်တော်ကြီး၏ မျက်နှာသာ ရှေ့ဆောင်ရှိ တိုင်ကြီးနှစ်လုံးနှင့် နောက်ဆောင်ရှိ တိုင်ကြီးနှစ်လုံးကိုလည်း ရွှေပိန်းချထား၏။ ဤသို့ ရွှေပိန်းချခြင်းမှာ ဘုရင်မင်းမြတ်ထံမှ အမိန့်တော်ရမှသာ ချနိုင်ခွင့်ရှိ၏။

[မှတ်ချက် ။ ။ စလင်းမင်းသားကြီး မောင်အို၏ အိမ်၌ ရွှေပိန်းချပုံ အနေအထားမှာ အထက်ပါမင်းသား ဦးမောင်မောင်တင် K.S.M.A.T. M ၏ မှတ်တမ်းအရပင် ဖော်ပြခြင်းဖြစ်၏။ ထိုမှတ်တမ်းမှာ ပုံနှိပ်စာရွက်ဖြစ်၍ ၁၉၄၀ ခုနှစ်က ပုံနှိပ်ထားရာ အကျွန်ုပ်ထံ၌ ယခုထက်ထိ သိမ်းဆည်းထားရှိခဲ့ပေသည်]

စလင်းမင်းသားကြီး၏ အိမ်တော်မှာ ဘုရင်၏ညီတော်ရင်း သာယာဝတီမင်းသားကြီးနှင့် ဘုရင်၏သားတော် စကြာမင်းခေါ် ညောင်ရမ်းမင်းသားတို့၏ အိမ်တော်ထက် ခမ်းနားကြီးကျယ်ပေ၏။ အင်းဝရွှေမြို့တော်ပေါ်တွင် နန်းတော်ကလွဲ၍ အခမ်းနားဆုံး အကြီးကျယ်ဆုံးဖြစ်၏။ အိမ်တော်ကြီးမှာ အပြင်ပန်းပသာဒ၊ ဗဟိဒ္ဓကသာကြီးကျယ်ခမ်းနားသည်မဟုတ်။ အတွင်း၌ ခင်းကျင်းထားပုံမှာလည်း ခံ့ညားတင့်တယ် ထည်ဝါလှပေ၏။ အိမ်ထောင်မှု ပရိဘောဂအသုံးအဆောင်တို့မှာလည်း မြန်မာနိုင်ငံတော်ထွက် ပစ္စည်းများသာမက တရုတ်ပြည်ထွက်၊ ကုလားပြည် (အိန္ဒိယပြည်)ထွက် အသုံးအဆောင်များ၊ ဥရောပတိုက်ထွက် အသုံးအဆောင်များပါ စုံလင်လှပေ၏။ ထိုပစ္စည်းများမှာ အချို့ကို လက်ဆောင်အဖြစ် ရထား၍ အချို့ကို ဝယ်ယူထားခြင်းဖြစ်ပေ၏။ စလင်းမင်းသားကြီးသည် မိမိ၏လူယုံတော်များဖြစ်သော မင်းကြီးမဟာ မင်းလှမင်းခေါင်ကျော်ဘွဲ့ခံ မြို့လပ်ဝန်မောင်ရေး၊ မင်းကြီးမဟာမင်းလှကျော်စွာဘွဲ့ခံ ကင်းဝန်မောင်ကြွယ်ဝ၊ မင်းကြီးမဟာမင်းလှသီဟသူဘွဲ့ခံ ကျိဝန်အတွင်းဝန်မောင်ပါရောက် အမှူးရှိသည့် မှူးမတ်များနှင့် ဧည့်ခန်းဆောင်တော်တွင် ညီလာခံဖွင့်နေလေ၏။ လွန်ခဲ့

သော သုံးရက်ကတည်းက ရှေ့တော်သို့ဝင်ရောက်ရန် အခွင့်ပန်၍ ခွင့်ခံထားသော အင်္ဂလိပ်သံအမတ် မယ်ဇယ်ဘော်ရနီသည် စကားပြန်စတွယ်၊ မြန်မာစာရေးငစံလှတို့နှင့်အတူ အခစားရောက်လာပြီဖြစ်ကြောင်း အိမ်တော်ဝန်လာရောက်၍ လျှောက်ထားရာ

“ဝင်စေ မောင်မင်း ရှေ့တော်ကိုသွင်းခဲ့”

ဟု မင်းသားကြီးက အမိန့်ပေးလိုက်လေ၏။ မကြာမီ ဗားနေသည် အက်ဒဝပ်၊ စံလှတို့နှင့်အတူ ဖိနပ်ချွတ်ကာ ရိုသေစွာ မြန်မာ့ထုံးစံအတိုင်း ဝပ်တွားလာရောက်၍ မင်းသားကြီးရှေ့တော်၌ ကျုံ့ကျုံ့ယုံယုံ ခစားနေလေ၏။

မင်းသားကြီး ။ ။ “မယ်ဇယ်ဘော်ရနီ ရွှေမြို့တော်မှာနေရတာ ပျော်ရဲ့လား။ နေရေး ထိုင်ရေး စားသောက်ရေးအတွက် အခက်အခဲရှိရင်ပြော။ ဘာမဆိုလိုတာကို ကိုယ်တော်မြတ် စီစဉ်ပေးမယ်”

ဗားနေ ။ ။ “ကိုယ်တော်ကြီးကျေးဇူးကြောင့် အစစအရာရာ ပြည့်စုံပါတယ်။ ဒီလိုအမိန့်ရှိတာ ကျေးဇူးတင်လှပါတယ် ဘုရား”

မင်းသားကြီး ။ ။ “မယ်ဇယ်ဘော်ရနီ ရောက်ခါစကထက် မြန်မာစကားပြောပုံ ပီသလာတယ်။ ရှေ့ကို မြန်မာများနှင့် မခြားမနား ပြောနိုင်အောင် ကြိုးစားပြီး လေ့လာရမယ်”

ဗားနေ ။ ။ “မှန်လှပါ အမိန့်တော်အတိုင်း ကြိုးစားနေပါတယ် ဘုရား”

[မှတ်ချက် ။ ။ ထိုအချိန်တွင် ဗားနေ အင်းဝရွှေမြို့တော်သို့ ရောက်သည်မှာ တစ်နှစ်ခွဲခန့် ရှိခဲ့လေပြီ။ သို့ဖြစ်၍ ရောက်ခါစကထက်

မြန်မာစကားပီသအောင် ပြောနိုင်ခြင်းဖြစ်၏]

ထိုအခိုက် လက်ဖက်ရည်နှင့် မုန့်ယိုအချိုအဆိမ့်များ၊ သစ်သီး မျိုးစုံများ ရောက်လာရာ ဗားနေးတို့အား တခမ်းတနား ကျွေးမွေးစဉ်ခံ၍ မင်းသားကြီးကိုယ်တိုင် ဖော်ဖော်ရွေရွေ ချေငံစွာနှင့် မယ်ဇယ်ဘော်ရနီအား စားသောက်ရန် အမိန့်တော်ရှိပြီး မြန်မာအစားအသောက်များအကြောင်း ကို စားချင့်စဖွယ် ပြောကြားနေလေ၏။ အတန်ကြာလျှင် စားသောက် ခြင်းကိစ္စပြီးစီး၍ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ ဆက်လက်ပြောဆိုနေရာ ဗားနေးက

“အခွင့်ပေးလျှင် နိုင်ငံရေးကိစ္စတစ်ခုအတွက် လျှောက်ထားလိုပါ တယ်ဘုရား” ဟု လျှောက်တင်လေ၏။

မင်းသားကြီး ။ ။ “တင်စေ မောင်မင်း”

ဗားနေး ။ ။ “ယခင်တစ်ကြိမ်လျှောက်ဖူးတဲ့ ရခိုင်ပြည်၊ စစ်တွေမြို့ ထောင်ထဲက ထွက်ပြေးတဲ့ အကျဉ်းသားများကိစ္စ ဖြစ်ပါတယ်ဘုရား”

[ယင်းကိစ္စကား ဤသို့တည်း။ ခရစ် ၁၈၃၁ ခု ဖေဖော်ဝါရီလတွင် အင်္ဂလိပ်ပိုင် ရခိုင်ပြည်၊ စစ်တွေမြို့ အကျဉ်းထောင်ထဲမှ အကျဉ်းသား ၂၂ ယောက် ထောင်ကိုဖောက်၍ မြန်မာမင်းပိုင်နယ်ထဲသို့ ထွက်ပြေးသွား ကြ၏။ ထို ၂၂ ယောက်အနက် ၁၄ ယောက်ကို မြန်မာအစိုးရ တို့က ဖမ်းဆီးမိထား၏။ ထိုဖမ်းဆီးထားသော ၁၄ ယောက်ကို အင်္ဂလိပ်အစိုးရ တို့အား ပြန်ပေးရန် ဗားနေးက တောင်းဆိုခြင်းဖြစ်၏]

မင်းသားကြီး ။ ။ “ဪ ဒါလား ဒီကိစ္စကို မယ်ဇယ်ဘော်ရနီက လွှတ်တော်မှာလည်း လျှောက်လွှာတင်ထားတယ် မဟုတ်လား”

ဗားနေး ။ ။ “မှန်ပါကြောင်းပါ လွှတ်တော်ကလည်း သဘောတူ ထားတယ်လို့ ကြားသိရပါကြောင်းပါဘုရား”

မင်းသားကြီး ။ ။ “လွှတ်တော်ရဲ့ သဘောတူညီချက်ဆိုတာ ငါကိုယ် တော်မြတ်အပေါ်မှာ တည်တာပဲ။ ဒီကိစ္စနှင့် ပတ် သက်ပြီး မယ်ဇယ်ကို ပြောစရာရှိတယ်။ တို့နယ်ထဲ က မောင်မင်းတို့ဆီကို ပြေးဝင်သွားတဲ့ သူပုန်တွေရှိ တယ်။ အဲဒါ တို့ကိုပြန်ပေးအပ်ရမယ်။ တို့က ဖမ်းမိ ထားတဲ့ မင်းတို့လူ ၁၄ ယောက်ကိုလည်း မင်းတို့ကို ပြန်ပေးအပ်မယ်”

ဗားနေး ။ ။ (အံ့အားသင့်ဟန်နှင့်) “ကျွန်တော်တို့နယ်ထဲ ပြေးဝင် လာတဲ့ သူပုန်တွေဆိုတာ ဘယ်သူတွေကိုဆိုလိုပါ သလဲ ဘုရား”

မင်းသားကြီး ။ ။ “မွန်လူမျိုး သန်လျင်စပ်ရဲ့ သူပုန်တုန်းက ငစပ်တို့ လူစုဟာ ရန်ကုန်ဟံသာဝတီနယ်တစ်ဝိုက်မှာ သူပုန် ထပြီး မောင်မင်းတို့ပိုင်နက် တနင်္သာရီ၊ မော်လမြိုင် နယ်ထဲ ထွက်ပြေးသွားတယ်။ စာရင်းအရလူပေါင်း ၁၀,၀၀၀ (တစ်သောင်း) လောက်ရှိတယ်လို့ သိရ တယ်။ အဲဒီလူတွေကို မောင်မင်းတို့အစိုးရက ထိန်း သိမ်းထားတယ်။ ခေါင်းဆောင်လုပ်သူ ငစပ်ကိုတော့ လခရိက္ခာတောင်ပေးပြီး မွေးထားတယ်မဟုတ်လား။ အဲဒီလူတွေကို တို့ကိုပြန်ပေးအပ်ရမယ်”

ဗားနေး ။ ။ (ပြုံး၍) ‘ဒီကိစ္စဟာ အချိန်လည်း ငါးနှစ်ကျော် ကြာ သွားပါပြီ။ ဒီလောက်များတဲ့ လူတွေကို လိုက်ဖမ်းပြီး ပေးဖို့ဆိုတာလည်း မဖြစ်နိုင်ပါဘူးဘုရား” ဟု လျှောက်ထားလိုက်လေ၏။

မင်းသားကြီး ။ ။ “မောင်မင်းတို့အင်္ဂလိပ်ထုံးစံမှာ တစ်ဖက်ကပြေးလာ

တဲ့ သူပုန်တွေကို ပေါက်လွှတ်ပဲစား ထားရိုးရှိသလား။ အချိန်ဘယ်လောက်ပဲကြာကြာ သေသေချာချာ သိမ်းဆည်းထားရမှာပေါ့ကွဲ့။ လူတွေများလို့ အတိအကျ စာရင်းကောက်ပြီး မပေးနိုင်လျှင်ရှိစေ။ ငစပ်နဲ့ ငစပ် လူရင်းတစ်စုကိုပြန်ပေးအပ်ရမယ်။ ငစပ်ကို လစာရိက္ခာ ပေးထားတယ်ဆိုတာ မောင်မင်း ငြင်းလိုသလား”

[မှတ်ချက် ။ ။ တနင်္သာရီ ဒီပီစီကော်မရှင်နာ မင်းကြီးရုံးရှိ ၁၈၂၅-၂၆ ခုနှစ်မှ ၁၈၄၂-၄၃ ခုနှစ်များအတွင်း ပေးစာပြန်စာများကို စုပေါင်းပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသော စာအုပ်တွင် ‘တလိုင်းအကြီးအကဲ မောင်စပ်သည် ဤစခန်းသို့ နောက်ပါလူတစ်သောင်းနှင့် မြန်မာစစ်ပွဲအပြီး ထွက်ပြေးရောက်ရှိလာရာ ၎င်းအား ၁၈၂၇ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလအတွင်းကပင် ပင်စင်လစာငွေ ၂၅၀ ကျပ် ချီးမြှင့်ထားကြောင်း’ နံပါတ် ၇၀ အမှတ်အသားပါသော စာတစ်စောင်၌ ရေးသားဖော်ပြထားပေသည် (သံတော်ဆင့်) ဦးသိမ်းမောင်၏ ရန်ကုန်ရာဇဝင်သမိုင်းစာအုပ်မှရရှိသည်]

ဗားနေး ။ ။ “မငြင်းလိုပါဘူး ဘုရား။ ဒီကိစ္စအတွက် အတိအလင်းလျှောက်ရရင် သူတို့က တိုင်းရေးပြည်ရေး၊ နိုင်ငံရေးအတွက် ထွက်ပြေးလာသူများဖြစ်ပါတယ်။ ဓားပြ၊ သူခိုး၊ လူဆိုးများဆိုလျှင် ပြန်အပ်နိုင်ပါတယ်။ သူတို့က နိုင်ငံရေးအရ ခိုလှုံသူများဖြစ်လို့ ပြန်အပ်လို့ မဖြစ်နိုင်ပါဘူး ဘုရား”

မင်းသားကြီး ။ ။ “ဘယ့်နှယ် မဖြစ်နိုင်ရမှာလဲကွဲ့။ တစ်နိုင်ငံနှင့်တစ်နိုင်ငံ ရာဇမဟာမိတ်အဖြစ် ဆက်ဆံရင် ဒီလိုအပြန်အလှန် လုပ်ရရိုးထုံးစံရှိတာပဲ။ တို့မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ဆက်ဆံခဲ့တဲ့ နိုင်ငံမှန်သမျှ ဒီနည်းအတိုင်း လိုက်နာ

ကြတာချည်းပဲ။ တို့နိုင်ငံထဲဝင်လာတဲ့ နိုင်ငံခြား သူပုန်မှန်သမျှကို တို့ကဖမ်းဆီးပြီး သူတို့နိုင်ငံရင်း အစိုးရဆီ ပြန်ပေးအပ်တာပဲ။ သူတို့ကလည်း ဒီလိုပဲ ဖမ်းဆီးပြီးတို့ကို ပြန်ပေးအပ်ကြတယ်”

ဗားနေး ။ ။ “ဒါက ကိုယ်တော်ကြီးတို့ မြန်မာ့ထုံးစံဖြစ်ပါလိမ့် မယ်။ ကျွန်တော်တို့ အင်္ဂလိပ်ထုံးစံက ဒီလိုတိုင်းရေး ပြည်ရေးအတွက် ထွက်ပြေးလာတဲ့ နိုင်ငံရေး ခိုလှုံသူ မျိုးကို ပေးအပ်ရိုးထုံးစံမရှိပါဘူးဘုရား။ ကျွန်တော် တို့ နိုင်ငံရင်းဖြစ်တဲ့ အင်္ဂလန်ပြည်မှာ စပိန်ပြည်၊ ပေါ်တူဂီပြည်တို့မှ ထွက်ပြေးလာတဲ့ နိုင်ငံရေးခိုလှုံ သူတွေ ယခုထက်ထိ အများကြီးရှိပါတယ်။ ဒီအကြောင်းကို ကိုယ်တော်ကြီးတို့ရဲ့ ကျွန်တော် တစ်ဦးဖြစ်တဲ့ လင်စီယိုရိုးကို မေးကြည့်ရင်သိနိုင်ပါ တယ်။ လင်စီယိုရိုးဟာ စပိန်ပြည်သားတစ်ဦးဖြစ်လို့ စပိန်ပြည်ကသူတွေ အင်္ဂလန်နိုင်ငံမှာ နိုင်ငံရေးခိုလှုံ နေကြောင်း ကောင်းကောင်းသိပါတယ် ဘုရား”

ထိုအခါ မင်းသားကြီးရှေ့တော်၌ ခစားနေသူ ရှမ်းအတွင်းဝန်က ဗားနေးကို မျက်နှာထားတင်းတင်းနှင့် ကြည့်တဲ့ပြီး ဒေါသကြီးစွာနှင့်

“ဟုတ်တယ် မင်းတို့နဲ့ တို့နဲ့ ထုံးစံချင်းမတူဘူး။ မင်းတို့က စာရေး တာကို စက္ကူဖြူပေါ်မှာရေးတယ်။ တို့က စက္ကူနက်ပေါ်မှာ ရေးတယ် (ပုရပိုက်အနက်ပေါ်မှာ ရေးသည်ကို ဆိုလိုဟန်ရှိ၏)။ မင်းတို့က အရို အသေပေးရင် မတ်တတ်ရပ်ပေးတယ်။ တို့က ထိုင်ပေးတယ်။ မင်းတို့က ခေါင်း (ဦးခေါင်း) ဖွင့်ပြီး အရိုအသေပေးတယ်။ တို့က ခြေထောက်ဖွင့်ပြီး အရိုအသေပေးတယ်” ဟု ဝင်ပြောလိုက်လေ၏။

မင်းသားကြီး ။ ။ “ဒီလိုဆိုရင် ဒီကိစ္စအတွက် ဆိုင်းထားမှဖြစ်မယ်။ တို့လိုချင်တဲ့လူကို မအပ်နိုင်ရင် မောင်မင်းတို့ လိုချင်တဲ့လူလည်း အပ်နိုင်လိမ့်မယ်မဟုတ်ဘူးဆိုတာ အထူးပြောစရာလိုသေးသလား။ မောင်မင်းပဲ ပြန်စဉ်းစားဦး”

မင်းသားကြီးသည် အထက်ပါစကားကို အမိန့်ရှိပြီး ဝင်တော်မူလေ၏။ ဗားနေးတို့လည်း မင်းသားကြီးကို ဦးညွှတ်ကာ အရိုအသေပေးပြီး မှူးမတ်များကို နှုတ်ဆက်၍ ပြန်လာခဲ့ကြလေ၏။

မြတ်ချက် ။ ။ ဗားနေး၏ မှတ်တမ်းတွင် ဒေါသကြီးစွာ ထုံးစံမတူပုံကို ဝင်ရောက်ပြောဆိုသော အတွင်းဝန်အား ရှမ်းအတွင်းဝန်ဟု ဖော်ပြထား၏။ ကုန်းဘောင်ရာဇဝင်နှင့်တကွ မြန်မာရာဇဝင် မှတ်တမ်းမှတ်စုများတွင် ရှမ်းအတွင်းဝန်ဟူသောအမည်ကို မတွေ့ရပေ။ မပါရှိပေ။ ဗားနေး၏ အခြားမှတ်တမ်းများနှင့် ကုန်းဘောင်ဆက် မဟာရာဇဝင်တော်ကြီးတွင် ဖော်ပြထားပုံ ဆက်စပ်ကြည့်သောအခါ ရှမ်းအတွင်းဝန်ဆိုသူမှာ မင်းကြီးမဟာမင်းလှမင်းခေါင်ကျော်ဘွဲ့ခံ မြို့လပ်ဝန်ကြီး မောင်ရေးနှင့် မင်းကြီးမဟာမင်းလှသီဟသူဘွဲ့ခံ ကျီဝန်အတွင်းဝန် မောင်ပါရောက်တို့နှစ်ယောက်အနက် တစ်ယောက်ဖြစ်ကြောင်း သိရှိရပေ၏။ သို့သော် မြို့လပ်ဝန်ကြီး မောင်ရေးကိုဆိုလိုသလော၊ ကျီဝန်အတွင်းဝန် မောင်ပါရောက်ကို ဆိုလိုသလောဟုမူ ဧကန်မသိရပေ။

(၆)

သာယာဝတီမင်းသားကြီး အိမ်တော်

တစ်နေ့သောညနေခင်းတွင် ဘုရင့်ညီတော်ရင်း သာယာဝတီမင်းသားကြီးသည် အိမ်တော်၏အတွင်းဆောင် ခန်းမကြီးအတွင်း၌ သာယာဝတီမင်းဝန်နေမျိုးသီဟစည်သူ၊ အတွင်းဝန်နေမျိုးသီဟကျော်သူ

အမှူးရှိသော ကျွန်ယုံတော်မှူးမတ်တစ်စုနှင့် ညီလာခံဖွင့်ကာ တိုင်ပင်
တော်မူနေလေ၏။

သာယာ ။ ။ “ဘာသတင်းများ ထူးသေးသလဲ မောင်မင်းများ”

အတွင်းဝန် ။ ။ “နန်းတွင်းရေး သတင်းမရှိပါဘုရား။ ကုလားနှင့်
ပတ်သက်ပြီး သတင်းထူးကြားရပါကြောင်းပါ။
မြန်မာ့ထီးနန်းကို ယခု ရွှေနန်းရှင်မရှိလျှင်
ညောင်ရမ်းမင်းသားကို ထီးနန်းဆက်ခံရအောင်
အင်္ဂလိပ်အစိုးရက အားပေးထိုက်ကြောင်း ကုလား
က (ဗားနေးကိုဆိုလို၏) သူတို့ အင်္ဂလိပ်အစိုးရဆီ
အစီရင်ခံစာတင်ပါသတဲ့ဘုရား။ အကြောင်းကတော့
ညောင်ရမ်းရှင်ဘုရင်ဖြစ်မှ မြန်မာနိုင်ငံအပေါ်မှာ
သူတို့အင်္ဂလိပ်များရဲ့ ဩဇာအာဏာ လွှမ်းမိုးနိုင်မှာ
ဖြစ်လို့ပါတဲ့။ မြန်မာပြည်အတွက် သူတို့မှာလည်း
အကြမ်းနည်းနှင့် မကိုင်နိုင်ဘူးတဲ့။ အကြမ်းနည်းနှင့်
မကိုင်နိုင်သေးမီအတွင်း အနုနည်းနှင့် ပေါင်း
သင်းရမယ်။ အနုနည်းနှင့် ပေါင်းသင်းပြီး လိုတာရ
အောင် လုပ်ယူရမယ်။ သူတို့အတွက် အရေးကြီးဆုံး
က ဒီအင်းဝရွှေမြို့တော်မှာ သူတို့ရဲ့ သံရုံး အမြဲတမ်း
ရှိနေဖို့ လိုအပ်ပါသတဲ့ဘုရား။ ကိုယ်တော်အရှင်မြတ်
နှင့် စလင်းတစ်ဦးဦး ရှင်ဘုရင်ဖြစ်လျှင် အင်္ဂလိပ်တွေ
ကို မြန်မာပြည်ကနှင်ထုတ်ပစ်လိမ့်မတဲ့။ ကိုယ်တော်
အရှင်မြတ်ကလည်း အင်္ဂလိပ်ကိုမုန်းတယ်။ စလင်း
ကလည်း အင်္ဂလိပ်ကိုမုန်းတယ်။ ညောင်ရမ်းကတော့
ပေါင်းလို့ သင်းလို့ ကောင်းတယ်။ အင်္ဂလိပ်

အကြောင်း နားလည်တယ်။ တိုင်းပြည်ကလည်း
လိုလားတယ်။ ရှင်ဘုရင်ရဲ့သားတော် အစစ်ဖြစ်လို့
ထီးမွေနန်းမွေလည်း ဆက်ခံထိုက်သူဖြစ်တယ်။
ညောင်ရမ်းရှင်ဘုရင်ဖြစ်မှ မြန်မာနိုင်ငံမှာ သူတို့နေ
နိုင်မယ်။ ဒီလိုနေနိုင်မှ သူတို့လိုတာကို ရအောင်လုပ်
နိုင်မယ်။ ဒါကြောင့် ညောင်ရမ်းကို အားပေးရမယ်လို့
အစီရင်ခံခြင်းဖြစ်ပါသတဲ့ဘုရား”

သာယာ ။ ။ “ဒီသတင်းအမှန်ပဲလား”

အတွင်းဝန် ။ ။ “အမှန်ဖြစ်ကြောင်းပါ”

သာယာ ။ ။ “သတင်းရပုံ လုံးစေ့ပတ်စေ့ တင်စမ်းပါဦး”

အတွင်းဝန်နေမျိုးသီဟကျော်သူက ညီလာခံ ခန်းမဆောင်တံခါး
ဆီသို့ လှမ်းကြည့်လိုက်ရာ အဆောင်ကိုင်တစ်ယောက် ပြေးလာခစား၍
တံခါးကိုပိတ်ထားရန် အမိန့်ပေးလိုက်ပြီးလျှင်

“ကုလား (ဗားနေးကိုဆိုလို၏) ဆီကို ဆရာပရိတ်ဆိုသူ မျက်စိ
ကုဆေးဆရာ ကုလားဖြူတစ်ယောက် အလည်လာတော့ ကုလားက
ပရိတ်ကို သူတို့ချင်း ကုလားဘာသာစကားနှင့် ပြောပြပါသတဲ့ဘုရား။
ဒီအခါမှာ စံလှမှာ အနီးနားမှာရှိနေလို့ အကုန်အစင်ကြားသိရခြင်း ဖြစ်ပါ
ကြောင်းပါ” ဟု လျှောက်ထားပြီး ထိုအခါက ဗားနေး၏ ပြောဆိုချက်
အားလုံးကို လျှောက်တင်လိုက်လေ၏။

သာယာ ။ ။ “စံလှအပေါ်မှာ သူတို့က တစ်စုံတစ်ရာ ဘာမှသံသယ
မရှိသေးဘူး မဟုတ်လား”

အတွင်းဝန် ။ ။ “ယခုအထိ မရှိသေးပါကြောင်းပါ။ စံလှကို အလွန်ယုံ
ကြည်ပြီး အခွင့်အရေးတွေပင် ရှေးကထက်ပေးနေ
တယ်လို့ သိရပါကြောင်းပါဘုရား”

သာယာ ။ ။ “စံလှ ကုလားစကားတတ်ကြောင်း သူတို့ နည်းနည်းမှ မရိပ်မိဘူးတဲ့လား”

[မှတ်ချက် ။ ။ ထိုအချိန်က ဥရောပတိုက်သားများ၊ အိန္ဒိယ ပြည်သားများနှင့် ကပ္ပလီများကို ကုလားဟူ၍ပင် သာမညအားဖြင့် ခေါ်ကြ၏။ ဝိသေသအားဖြင့်ကား ဥရောပတိုက်သားများ (အမေရိကတိုက် သားများလည်းပါ၏) ကို ကုလားဖြူ၊ အိန္ဒိယပြည်သားများနှင့် ကပ္ပလီ များကို ကုလားနက်ဟူ၍ခေါ်ကြ၏။ သို့ဖြစ်၍ ဗားနေးကိုလည်း အချို့က ကုလားဟူ၍ပင်ခေါ်နေ၏]

အတွင်းဝန် ။ ။ “မရိပ်မိကြောင်းပါဘုရား။ စံလှကလည်းမရိပ်မိအောင် ပိပိရိရိ လျှို့ဝှက်သိပ်သည်းစွာ နေထိုင်ပါကြောင်းပါ’

သာယာ ။ ။ “စံလှတော်တယ်။ သူ့ကို အားပေးမြှောက်စားပြီး ချီးမြှင့် ထားရမယ်။ သူလိုချင်တာ ဘာမဆို ဆောင်ရွက်ပေးရ မယ်’

အတွင်းဝန် ။ ။ “အမိန့်တော်အတိုင်း သူ့အတွက်လိုလေသေးမရှိအောင် ဆောင်ရွက်ပေးထားပါတယ် ဘုရား”

သာယာ ။ ။ “ကုလားက တယ်ဉာဏ်သွားတဲ့အကောင်။ အကင်း လည်းပါးတယ်။ တို့အကြောင်းတွေလည်း မရရ အောင် မသိသိအောင် စုံစမ်းနိုင်တယ်။ ညောင်ရမ်း ကတော့ ဘာမှမဟုတ်ပါဘူး။ ဗဟုသုတဝါသနာပါ လို့အလိုက်သင့်၊ အလျားသင့် သူတို့နှင့်သင့်တင့်အောင် ပေါင်းနေခြင်းပဲ။ သင့်စကားအရ သင်းတို့အကြောင်း ကောင်းကောင်းသိရတယ်။ အကြမ်းနည်းနှင့် မကိုင်နိုင် သေးဘူးဆိုတာ သင်းတို့ရဲ့ အခြေအနေအင်အား မရှိ ကြောင်း ထင်ရှားတာပဲ။ သို့ပေမဲ့ ရန်သူကို အထင်

မသေးကောင်းဘူးဆိုတဲ့ နီတိစကားအရ မလေးမစား
 ဂရုမထားလုပ်လို့မရဘူး။ ကုလားကို ကြပ်ကြပ်သတိ
 ထားရမယ်။ ကုလားအရေးကြီးတယ်။ မောင်မင်းတို့
 ငါတို့မှာ ရန်သူနှစ်မျိုးရှိနေတယ်။ အတွင်းရန်ကစလင်း၊
 အပြင်ရန်က ကုလား။ ဒါကြောင့် ကိုယ့်အချင်းချင်း
 စိတ်ဝမ်းမကွဲအောင်၊ စည်းစည်းလုံးလုံးဖြစ်အောင်
 သွေးစည်းထားဖို့လိုတယ် မောင်မင်း’

အတွင်းဝန်။ ။ “မှန်ပါ အမိန့်တော်အတိုင်း ဆောင်ရွက်နေပါကြောင်း
 ပါ ဘုရား”

သာယာဝတီကိုယ်တော်ကြီးသည် အထက်ပါအတိုင်း အမိန့်ရှိပြီး
 ညီလာခံကို ရုပ်သိမ်းကာ အတွင်းတော်သို့ ဝင်တော်မူလေ၏။

စံလှ၏အတ္ထုပ္ပတ္တိ

စံလှကား သန်လျင်သားဖြစ်၍ ငယ်စဉ်ကလေးဘဝ ၁၂ နှစ်သား
 ကတည်းက သန်လျင်တွင်ရှိသော အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်တို့ထံ မပြတ်မလပ်
 သွားလာဝင်ထွက်နေရာက ရင်းနှီးပြီး အင်္ဂလိပ်တို့ အလိုရှိသော ကြက်၊
 ဝက်၊ ဘဲ၊ ငါးသား၊ ပုစွန်များနှင့် ဟင်းသီးဟင်းရွက်စသော ပစ္စည်းများ
 ရှာဖွေပေးခဲ့၏။ အင်္ဂလိပ်တို့ကလည်း ပိတ်အုပ်၊ ခါသာအုပ်၊ သက္ကလတ်
 စများနှင့် ဖန်ဘူး၊ ဖန်ခွက်၊ မှန်အိမ် စသော သင်္ဘောကုန်ပစ္စည်းများ
 အဖိုးအခ သဘောနှင့် ပြန်လည်ပေးခဲ့၏။ ထိုသို့ဖြင့် စံလှသည် အင်္ဂလိပ်
 တို့နှင့် ခြောက်နှစ်ကျော် ခုနစ်နှစ် ရင်းရင်းနှီးနှီး ပေါင်းသင်းရာက အင်္ဂလိပ်
 စကား တတ်လာခဲ့ခြင်းဖြစ်၏။ သန်လျင်မှာ ထိုအချိန်က ကုလားဖြူ၊
 ကုလားနက်စသော နိုင်ငံခြားသားကုန်သည်များ၏ စခန်းချရာ ဌာနကြီး
 တစ်ခုဖြစ်နေ၏။ စံလှသည် ၁၉ နှစ်သားတွင် အင်းဝရွှေမြို့တော်၊

သဲအင်းကျောင်းတိုက်၌ လာရောက်၍ ပညာသင်ကြားနေစဉ် သဲအင်းဆရာတော်က မိမိ၏ဒကာရင်းဖြစ်သူ သာယာဝတီမင်းကြီးထံအပ်နှံ၍ သာယာဝတီမင်းသားကြီး၏ ငယ်ကျွန်တော်တစ်ဦးဘဝ ရောက်သွားခဲ့၏။ သာယာဝတီမင်းသားကြီးထံ၌ ခုနစ်နှစ်တိုင်တိုင်ကြာခဲ့၏။ ခုနစ်နှစ်အရှိတွင် မိမိ၏ဇာတိဖြစ်သော အောက်ပြည်သို့ ပြန်လည်နေထိုင်ချင်သည်ဟု ပြောသဖြင့် ရန်ကုန်ဝန်ကြီး မင်းကြီးမဟာမင်းလှရာဇာ(ဦးခိုင်)ထံ သာယာဝတီကိုယ်တော်ကြီးက အပ်နှံပေးလိုက်ခြင်းဖြစ်၏။ သာယာဝတီကိုယ်တော်ကြီး၏ ကျွန်ယုံတစ်ဦးဖြစ်၍ ရန်ကုန်ဝန်ကြီးက စံလှကို အိမ်ဦးစာရေးခန့်ထားခဲ့၏။ ထိုသို့ဖြင့် ရန်ကုန်ဝန်ကြီး၏ အိမ်ဦးစာရေးလုပ်နေစဉ် ဗားနေးက အင်းဝရွှေမြို့တော်တွင် ကျွမ်းကျင်သော မြန်မာစာရေးတတ်သူ မြန်မာလူမျိုးတစ်ယောက်လိုချင်သည်ဟု ပြောသဖြင့် ရန်ကုန်ဝန်ကြီးဦးခိုင်က အခန့်သင့်စွာ စံလှကို ထည့်ပေးလိုက်ခြင်းဖြစ်၏။ ထိုသို့ ထည့်ပေးလိုက်စဉ် အင်္ဂလိပ်စကားတတ်ကြောင်း ကုလားတွေ (ဗားနေးကိုဆိုလို၏) မသိစေနှင့်။ ကုလားတွေဆီကသတင်းထူးရှိလျှင် သာယာဝတီကိုယ်တော်ကြီးထံဖြစ်စေ၊ ဆိုင်ရာဝန်မင်းများထံဖြစ်စေ တိတ်တဆိတ်သွားရောက် လျှောက်ထားရမည်ဟု ရန်ကုန်ဝန်ကြီးက မှာလိုက်သဖြင့် ထိုအတိုင်း လိုက်နာဆောင်ရွက်ခြင်း ဖြစ်ပေသတည်း။

[မှတ်ချက် ။ ။ ဤအထက်ပါဝတ္ထု၌ ဖော်ပြထားသော အချက်တို့မှာ ကုန်းဘောင်ဆက် မဟာရာဇဝင်တော်ကြီးနှင့် ရာဇဝင်မှတ်တမ်းများမှ ကောက်နုတ်ချက်များအပြင် မြန်မာနိုင်ငံတော် ရတနာပူရ အင်းဝရွှေမြို့တော်၌ ခုနစ်နှစ်တိုင်တိုင် နေထိုင်သွားသော အင်္ဂလိပ်သံအမတ်၊ မြန်မာတို့က မယ်ဇယ်ဘော်ရနီခေါ် Major Henry Burney ၏ မှတ်တမ်းများအရ ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်ပေ၏]

ရွှေမဝမဂ္ဂဇင်း၊ သြဂုတ်၊ ၁၉၇၃ ခုနှစ်။